Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Соціально-педагогічна робота з дітьми у дитячих оздоровчих закладах

студентки IV-го курсу
групи СПб-1-22-4.0д
ОПП Соціальна педагогіка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальнна робота
Утехіни Олександри Костянтинівни

Науковий керівник:
Мартинюк Яна Вячеславівна
Доктор філософії з галузі знань
23 Соціальна робота за спеціальністю
231 Соціальна робота,
викладач кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Утехіна О. Соціально-педагогічна робота з дітьми у дитячих оздоровчих закладах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Бакалаврська робота за спеціальністю 231 «Соціальна робота» за освітньою програмою «Соціальна педагогіка». – Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Київ, 2026.

У кваліфікаційній роботі досліджено особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми в дитячих оздоровчих закладах. Розкрито теоретичні засади організації соціально-педагогічної діяльності в умовах дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Визначено основні напрями, форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми, охарактеризовано специфіку створення соціально-виховного середовища, спрямованого на гармонійний розвиток особистості дитини. У роботі проаналізовано особливості адаптації дітей до умов тимчасового дитячого колективу, значення організації змістовного дозвілля, розвитку комунікативних навичок, формування позитивного психологічного клімату та забезпечення емоційного благополуччя дітей. Особливу увагу приділено соціально-педагогічній підтримці дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах або потребують додаткової психологічної допомоги в умовах сучасних суспільних викликів.

У процесі дослідження використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема аналіз наукової літератури, спостереження, бесіди, анкетування та узагальнення практичного досвіду роботи дитячих оздоровчих закладів. Практичне значення роботи полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення соціально-педагогічної діяльності в дитячих оздоровчих закладах, підвищення ефективності соціально-виховної роботи та створення безпечного освітньо-виховного середовища для дітей.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, дитячі оздоровчі заклади, соціальне виховання, діти, соціально-педагогічна підтримка, дозвілля, адаптація, соціалізація.

SUMMARY

Utekhina O. Socio-pedagogical work with children in children's health facilities – Qualifying scientific work in manuscript form. Bachelor's thesis in specialty 231 "Social Work" under the educational program "Social Pedagogy". – Faculty of Psychology, Social Work and Special Education of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, 2026.

The qualification paper examines the peculiarities of social and pedagogical work with children in children's health and recreation institutions. The theoretical foundations of organizing social and pedagogical activities in children's health and recreation facilities are revealed. The main directions, forms, and methods of social and pedagogical work with children are determined, and the specifics of creating a social and educational environment aimed at the harmonious development of a child's personality are characterized.The study analyzes the peculiarities of children's adaptation to the conditions of a temporary children's group, the importance of organizing meaningful leisure activities, developing communication skills, forming a positive psychological climate, and ensuring the emotional well-being of children. Special attention is paid to social and pedagogical support for children who are in difficult life circumstances or require additional psychological assistance under modern social challenges.

The research used a complex of theoretical and empirical methods, including analysis of scientific literature, observation, interviews, questionnaires, and generalization of practical experience of children's recreation institutions.

The practical significance of the study lies in the development of recommendations for improving social and pedagogical activities in children's

health and recreation institutions, increasing the effectiveness of social and educational work, and creating a safe educational environment for children.

Keywords: social and pedagogical work, children’s health institutions, social education, children, social and pedagogical support, leisure activities, adaptation, socialization.

ЗМІСТ

ВСТУП……3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДАХ……7

1.1. Сутність соціально-педагогічної роботи та її значення в умовах оздоровчого закладу……7

1.2. Основні напрями, функції та особливості соціально-педагогічної діяльності в дитячому оздоровчому закладі……14

1.3. Очікування та психолого-педагогічні особливості поведінки дітей у тимчасовому колективі……20

Висновки до першого розділу……..27

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ……...29

2.1. Вивчення практичного досвіду і стану соціально-педагогічної роботи у дитячому оздоровчому закладі……29

2.2. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми у дитячому оздоровчому закладі……..36

2.3. Рекомендації щодо вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дітьми у дитячому оздоровчому закладі……..48

Висновки до другого розділу 2……55

ВИСНОВКИ……..58

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……61

ДОДАТКИ……64

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку суспільства особливої уваги потребують питання забезпечення повноцінного розвитку, оздоровлення та соціалізації дітей. Одним із важливих середовищ, у якому здійснюється комплексний вплив на фізичний, психологічний та соціальний розвиток дитини, є дитячі оздоровчі заклади. Саме в таких установах створюються умови для відпочинку, оздоровлення, формування комунікативних навичок, розвитку творчого потенціалу та соціальної активності дітей. У зв'язку з цим значної актуальності набуває проблема організації ефективної соціально-педагогічної роботи з дітьми в закладах оздоровлення та відпочинку.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку виконують не лише рекреаційну, але й важливу виховну та соціалізаційну функцію. У період перебування в таборі діти включаються у тимчасовий дитячий колектив, де відбувається активна взаємодія з однолітками, формуються соціальні навички, ціннісні орієнтації та досвід колективної діяльності. У зв'язку з цим соціально-педагогічна діяльність у таких закладах спрямована на організацію виховної роботи, підтримку позитивного психологічного клімату, розвиток творчих здібностей та забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що сучасні діти стикаються з низкою соціальних викликів, зокрема інформаційним перевантаженням, зниженням рівня фізичної активності, труднощами соціальної адаптації та психологічним напруженням. Варто зазначити реалії сьогодення українських дітей, де кожна дитина відчула на собі наслідки війни. У цих умовах дитячі оздоровчі заклади можуть виступати важливим соціально-педагогічним середовищем, яке сприяє відновленню емоційного стану дітей, розвитку їхніх комунікативних навичок та формуванню позитивних моделей поведінки.

Крім того, сучасна система дитячого оздоровлення потребує удосконалення форм і методів соціально-педагогічної роботи. Важливим завданням є підготовка фахівців, здатних ефективно організовувати діяльність дітей у тимчасових колективах, враховувати вікові та індивідуальні особливості вихованців, а також створювати сприятливе виховне середовище в умовах оздоровчого табору. У науковій літературі зазначається, що період табірної зміни є інтенсивним та насиченим виховним процесом, який має значний потенціал для формування особистості дитини.

Особливої актуальності проблема соціально-педагогічної роботи в дитячих оздоровчих закладах набуває в умовах сучасних соціальних трансформацій, коли зростає потреба у забезпеченні соціального захисту дитинства, профілактиці девіантної поведінки та створенні умов для гармонійного розвитку підростаючого покоління. У зв'язку з цим виникає необхідність наукового обґрунтування змісту, форм і методів соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на підтримку та розвиток дітей у період їхнього відпочинку та оздоровлення.

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічна робота в дитячих оздоровчих закладах.

Предмет дослідження – соціально-педагогічна робота з дітьми в дитячих оздоровчих закладах.

Мета дослідження – проаналізувати теоретичний матеріал та дослідити практичний досвід і стан соціально-педагогічної роботи дитячих оздоровчих закладів у порівнянні та реаліях сьогодення.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати сутність соціально-педагогічної роботи та її значення в умовах оздоровчого закладу.

2. Визначити основні напрями, функції та особливості соціально-педагогічної діяльності в дитячому оздоровчому закладі.

3. Розглянути очікування та психолого-педагогічні особливості поведінки дітей у тимчасовому колективі.

4. Вивчити практичний досвід, стан, форми та методи соціально-педагогічної роботи у дитячому оздоровчому закладі.

5. Надати рекомендації щодо вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дітьми у дитячому оздоровчому закладі.

База проведення експерименту. Базою проведення дослідження стали дитячі оздоровчі заклади України, діяльність яких була проаналізована з метою вивчення особливостей соціально-педагогічної роботи з дітьми в умовах тимчасового дитячого колективу. Дослідження проводилося на основі аналізу практичного досвіду функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку «Смарагдове місто», «Кремениця» та «Дніпро».

Вибірка дослідження: у дослідженні було використано теоретико-аналітичну вибірку, що охоплювала діяльність трьох дитячих оздоровчих закладів України: «Смарагдове місто», «Кремениця» та «Дніпро». Вибір саме цих закладів зумовлений їх різною функціональною спрямованістю, особливостями організації соціально-педагогічної роботи та наявністю комплексних виховних і оздоровчих програм.

Методи дослідження: Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження було застосовано комплекс теоретичних методів: (аналіз науково-методичної літератури, бібліографічний аналіз та контент-аналіз, синтез, узагальнення); практичних методів: (вивчення досвіду і стану, порівняльний аналіз).

Обрані нами методи дослідження, забезпечили комплексну та об'єктивну основу для теоретичного осмислення проблеми соціально-педагогічної роботи з дітьми у дитячих оздоровчих закладах.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів у діяльності соціальних педагогів у дитячих оздоровчих закладах для виявлення рівня їх соціалізації, комунікації, міжособистісних зв’язків, психологічного та фізичного здоров’я. Розроблені рекомендації можуть бути впроваджені у соціально-психологічній практиці

соціального педагога, психолога для розвитку гармонійно-розвиненої особистості.

Структура кваліфікаційної роботи. Структурно дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, а також списку використаних джерел, які містить 40 найменування і додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЗАКЛАДАХ

1.1. Сутність соціально-педагогічної роботи та її значення в умовах оздоровчого закладу

У сучасних умовах розвитку суспільства питання забезпечення всебічного розвитку дітей, їхнього соціального становлення та створення сприятливих умов для оздоровлення і відпочинку набувають особливої актуальності. Важливу роль у цьому процесі відіграють дитячі оздоровчі заклади, які виступають не лише місцем відпочинку, але й особливим соціально-педагогічним середовищем, у межах якого здійснюється комплексний вплив на формування особистості дитини. У зв’язку з цим особливого значення набуває соціально-педагогічна робота, спрямована на організацію виховного процесу, соціалізацію дітей та створення умов для їхнього гармонійного розвитку.

Соціально-педагогічна робота є важливою складовою соціально-педагогічної діяльності, що спрямована на забезпечення соціального розвитку особистості, формування її життєвих компетентностей, підтримку соціальної адаптації та створення умов для самореалізації. У науковій літературі соціально-педагогічна робота розглядається як цілеспрямована діяльність фахівців, спрямована на допомогу особистості у процесі соціалізації, подоланні соціальних труднощів та розвитку її потенційних можливостей [1, с. 47].

У педагогічній науці соціально-педагогічна робота визначається як цілеспрямований процес організації взаємодії між педагогом і дитиною (або групою дітей), спрямований на розвиток соціальних компетентностей, формування позитивних цінностей та адаптацію до соціального середовища.

За сучасними дослідженнями, соціально-педагогічна робота включає, див. рис. 1.1. [1, с. 50]:

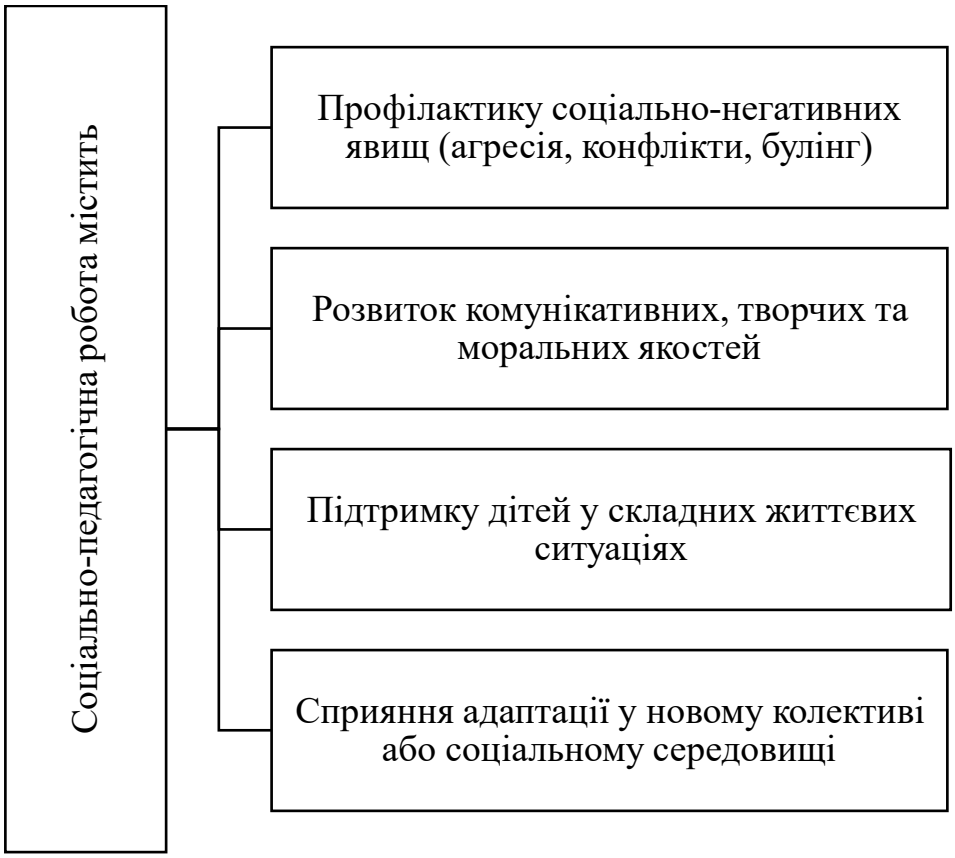

Рис. 1.1. Вміст соціально-педагогічної роботи

У психології соціально-педагогічна робота трактуються як спеціалізована діяльність, що забезпечує психосоціальний розвиток особистості, підтримує емоційне благополуччя, формує навички міжособистісної взаємодії та розвиває здатність до саморегуляції. Психологічний аспект включає, див. рис. 1.2. [1, с. 52]:

Таким чином, соціально-педагогічна робота є міждисциплінарним явищем, що поєднує педагогічні та психологічні підходи до розвитку особистості.

Історія соціально-педагогічної роботи почалася в кінці XIX – на початку XX століття. Формування цієї галузі було пов’язане з урбанізацією, індустріалізацією та необхідністю інтеграції дітей і підлітків у соціум. Перші форми соціально-педагогічної діяльності з’явилися у Великій Британії

та США у вигляді дитячих клубів, юнацьких асоціацій та скаутських рухів. Основними засновниками вважаються [11, с. 90]:

Рис. 1.2. Вміст психологічного аспекту

1. Джейн Адамс – засновниця соціально-педагогічного руху, одна з перших організаторів поселень для дітей із соціально незахищених родин (Hull House, 1889 р.);

2. Фріц Кістер – піонер соціальної педагогіки, автор концепцій соціально-педагогічного супроводу дітей та молоді;

3. Рудольф Дребер – вчений, який розробив методику поєднання виховання та соціальної підтримки в навчальних закладах.

Основними завданнями на цьому етапі були: підтримка дітей із сімей з низьким соціальним статусом, профілактика правопорушень серед підлітків та розвиток соціальної відповідальності.

В Україні соціально-педагогічна робота почала формуватися на початку XX століття під впливом європейських практик. Її розвиток пов’язаний із державними та громадськими ініціативами: створення дитячих будинків та

притулків; організація дитячих таборів та шкільних гуртків; впровадження профілактичних та виховних програм для школярів.

В Україні сучасна соціально-педагогічна робота закріплена законодавчо. Зокрема, вона визначається як система заходів із соціального супроводу, профілактики та виховання дітей у закладах освіти, дитячих будинках, оздоровчих таборах і громадах. Її завдання – соціалізація, інтеграція у суспільство, розвиток соціальної відповідальності та позитивних цінностей.

Мета соціально-педагогічної роботи полягає у формуванні гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно функціонувати у соціальному середовищі. Основні завдання, див. рис. 1.3. [12, с. 55]:

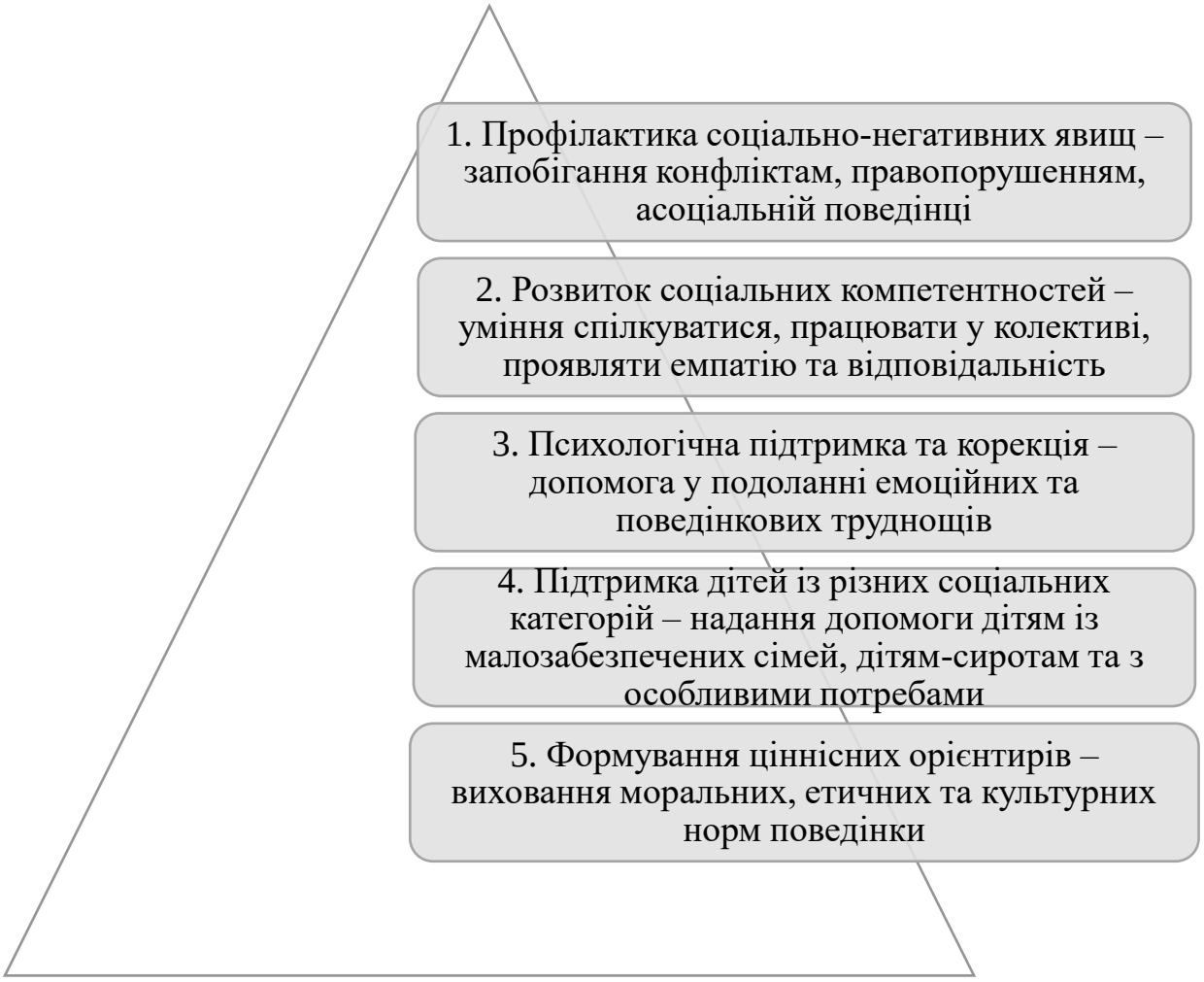

Рис. 1.3. Завдання соціально-педагогічної роботи

Сутність соціально-педагогічної роботи полягає у поєднанні виховних, освітніх, соціальних та психологічних впливів, спрямованих на формування соціально активної, гармонійно розвиненої особистості. Вона передбачає

організацію різноманітних форм діяльності, які сприяють розвитку комунікативних навичок, формуванню моральних цінностей, розвитку творчих здібностей та соціальної відповідальності дітей. Соціально-педагогічна діяльність базується на принципах гуманізму, індивідуального підходу, добровільності участі та врахування вікових особливостей розвитку дітей [1, с. 79].

Особливого значення соціально-педагогічна робота набуває в умовах дитячих оздоровчих закладів. Такі заклади створюють унікальне виховне середовище, яке відрізняється від традиційного шкільного простору. Перебування дітей у таборі або оздоровчому центрі характеризується зміною соціального оточення, включенням у новий тимчасовий колектив та активною участю у різноманітних видах діяльності. Саме в таких умовах виникають сприятливі можливості для формування нових соціальних навичок, розвитку самостійності та розширення соціального досвіду [1, с. 112].

Дитячий оздоровчий заклад виступає особливим соціально-педагогічним середовищем, у якому поєднуються рекреаційна, виховна та соціалізуюча функції. З одного боку, основним завданням таких установ є забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей, а з іншого - створення умов для їхнього всебічного розвитку. Саме тому діяльність педагогічного персоналу в оздоровчих закладах спрямована не лише на організацію дозвілля, але й на реалізацію виховних і соціально-педагогічних завдань [11, с. 88].

Соціально-педагогічна робота в дитячих оздоровчих закладах має низку специфічних особливостей. Передусім вона здійснюється в умовах тимчасового дитячого колективу. Діти, які приїжджають до табору, часто не знайомі між собою, мають різний соціальний досвід, рівень розвитку та індивідуальні особливості. У зв’язку з цим одним із важливих завдань соціально-педагогічної роботи є формування сприятливого психологічного клімату, розвиток взаєморозуміння між дітьми та створення умов для ефективної колективної взаємодії [12, с. 53].

Ще однією важливою особливістю є інтенсивність виховного процесу. На відміну від шкільного навчання, яке триває протягом тривалого часу, перебування дітей в оздоровчому закладі обмежене певним періодом, зазвичай кількома тижнями. Тому педагогічна діяльність у таких умовах має бути максимально насиченою та різноманітною. Протягом короткого часу необхідно створити умови для згуртування колективу, організації активної діяльності дітей та формування позитивного досвіду соціальної взаємодії [12, с. 137].

Важливим напрямом соціально-педагогічної роботи є організація змістовного дозвілля дітей. У дитячих оздоровчих закладах велика увага приділяється культурно-масовим заходам, спортивним змаганням, творчим конкурсам, тематичним вечорам, ігровим програмам та іншим формам діяльності. Такі заходи сприяють розвитку творчих здібностей дітей, формуванню комунікативних навичок та створенню позитивної емоційної атмосфери [13, с. 189].

Крім того, соціально-педагогічна робота спрямована на розвиток соціальної активності дітей. Участь у колективних справах, спільних проектах, волонтерських ініціативах та творчих заходах сприяє формуванню відповідальності, самостійності та навичок співпраці. Важливим завданням педагогів є залучення дітей до активної участі в організації життя табору, що дозволяє формувати у них почуття причетності до спільної діяльності та відповідальності за результати колективної роботи.

Значну роль у соціально-педагогічній роботі відіграє індивідуальний підхід до кожної дитини. У дитячих оздоровчих закладах перебувають діти з різним соціальним досвідом, рівнем розвитку та індивідуальними особливостями. Деякі з них можуть мати труднощі у спілкуванні, адаптації до нового колективу або проявляти ознаки емоційного напруження. У таких випадках важливо своєчасно виявляти потреби дитини та надавати необхідну соціально-педагогічну підтримку [13, с. 219].

Важливою складовою соціально-педагогічної роботи є також профілактика негативних явищ у дитячому середовищі. Йдеться про запобігання конфліктам, булінгу, девіантній поведінці та іншим формам соціально небажаної поведінки. Для цього використовуються різноманітні педагогічні методи, зокрема тренінги, бесіди, рольові ігри, групові обговорення та інші форми виховної роботи.

Соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих закладах передбачає також створення сприятливого психологічного клімату в дитячому колективі. Атмосфера довіри, взаємоповаги та підтримки сприяє ефективній взаємодії між дітьми, формуванню позитивних міжособистісних відносин та розвитку комунікативних навичок [17, с. 45].

Не менш важливим є формування здорового способу життя. Оздоровчі заклади створюють умови для фізичної активності дітей, організації спортивних заходів, туристичних походів та активних ігор на свіжому повітрі. Така діяльність сприяє зміцненню здоров’я дітей, розвитку фізичних якостей та формуванню позитивного ставлення до здорового способу життя.

Слід зазначити, що ефективність соціально-педагогічної роботи значною мірою залежить від професійної підготовки педагогічного персоналу. Соціальні педагоги, вихователі та вожаті повинні володіти знаннями з педагогіки, психології, соціальної роботи, а також мати розвинені комунікативні та організаторські навички. Важливими якостями фахівців є емпатія, відповідальність, здатність до швидкого прийняття рішень та вміння працювати з дитячим колективом [17, с. 53].

Значення соціально-педагогічної роботи в умовах оздоровчого закладу полягає також у створенні умов для гармонійного розвитку особистості дитини. Перебування у таборі сприяє розширенню соціального досвіду дітей, формуванню нових дружніх зв’язків, розвитку самостійності та впевненості у власних можливостях. Завдяки участі у різноманітних видах діяльності діти мають можливість розкривати свої здібності, проявляти ініціативу та набувати нових соціальних навичок [19, с. 177-182].

Таким чином, соціально-педагогічна робота в дитячих оздоровчих закладах є важливим напрямом педагогічної діяльності, який спрямований на забезпечення соціалізації, розвитку та оздоровлення дітей. Вона поєднує різноманітні форми виховної, освітньої та соціальної роботи, що сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості.

Отже, дитячі оздоровчі заклади виступають важливим соціально-педагогічним середовищем, у межах якого реалізуються умови для розвитку дітей, формування їхніх соціальних компетентностей та зміцнення здоров'я. Ефективна організація соціально-педагогічної роботи в таких установах сприяє підвищенню якості відпочинку дітей, формуванню позитивного соціального досвіду та створенню умов для їхнього всебічного розвитку.

1.2. Основні напрями, функції та особливості соціально-педагогічної діяльності в дитячому оздоровчому закладі

У сучасних умовах розвитку системи освіти та соціального виховання важливе місце посідають дитячі оздоровчі заклади, які виконують комплексну функцію відпочинку, оздоровлення, виховання та соціалізації дітей. У межах діяльності таких установ створюється специфічне соціально-педагогічне середовище, що сприяє формуванню особистості дитини, розвитку її соціальних компетентностей та забезпеченню гармонійного розвитку. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває соціально-педагогічна діяльність, спрямована на організацію ефективної взаємодії дітей, педагогів і вихователів у процесі оздоровлення та відпочинку.

У педагогічній науці напрям визначається як певна система цілей, завдань, методів та засобів педагогічної діяльності, об'єднана спільною концепцією і спрямована на досягнення конкретних результатів у вихованні, навчанні та розвитку особистості. Напрям педагогічної роботи визначає логіку і стратегію взаємодії педагога з вихованцями та конкретизує зміст діяльності. У контексті соціально-педагогічної роботи напрями діяльності визначають

пріоритети взаємодії з дітьми, формування їх соціальних компетентностей, морально-етичних цінностей, творчих здібностей та психологічної стійкості [3, с. 155].

Термін функція у педагогіці розглядається як систематична діяльність, що реалізує завдання педагогічного процесу і забезпечує виконання визначених цілей. Функції відображають роль педагогічної діяльності у розвитку, вихованні та соціалізації дитини. Вони є критерієм ефективності роботи педагога і включають такі аспекти, див. рис. 1.4. [5, с. 207].

Рис. 1.4. Функції педагогічної діяльності

Дитячий оздоровчий заклад – це спеціалізований заклад, що забезпечує комплекс заходів для фізичного, психологічного та соціального розвитку дітей. Основними завданнями такого закладу є оздоровлення, формування здорового способу життя, організація активного відпочинку та всебічний

розвиток особистості. До дитячих оздоровчих закладів належать: санаторні та профільні табори, пансіонати, дитячі центри відпочинку, спортивно-оздоровчі комплекси та інші установи, де організовано систематичну роботу з дітьми в умовах тимчасового перебування.

Соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих закладах спрямована на забезпечення безпечного та продуктивного середовища, формування позитивних соціальних навичок, адаптацію до колективу, розвиток творчих здібностей та емоційної стабільності.

Соціально-педагогічна діяльність у дитячому оздоровчому закладі являє собою систему цілеспрямованих педагогічних, виховних та соціальних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку особистості дитини, її соціальної адаптації та формування позитивного досвіду міжособистісної взаємодії. Вона передбачає реалізацію різноманітних форм роботи, які забезпечують розвиток творчих здібностей, комунікативних навичок, формування моральних цінностей та соціальної активності дітей [3, с. 150].

Особливістю соціально-педагогічної діяльності в дитячому оздоровчому закладі є її багатофункціональний характер. Вона поєднує елементи виховної, освітньої, соціальної та культурно-дозвіллєвої роботи. Така діяльність здійснюється в умовах тимчасового дитячого колективу, що об’єднує дітей різного соціального досвіду, рівня розвитку та індивідуальних особливостей. Саме тому соціально-педагогічна робота повинна враховувати ці особливості та бути спрямованою на створення умов для ефективної взаємодії дітей і формування позитивного психологічного клімату [3, с. 191].

Одним із ключових аспектів соціально-педагогічної діяльності в оздоровчому закладі є визначення її основних напрямів. Першим і одним із найважливіших напрямів є виховна діяльність. Вона передбачає формування у дітей моральних цінностей, відповідальності, поваги до інших людей, розвитку колективізму та взаємодопомоги. Виховна робота здійснюється через організацію різноманітних заходів, таких як тематичні бесіди,

колективні творчі справи, культурно-масові заходи, ігрові програми та інші форми діяльності.

Наступним важливим напрямом є організація дозвіллєвої діяльності дітей. Дозвілля відіграє важливу роль у формуванні позитивного емоційного стану дітей, розвитку їхніх інтересів та здібностей. У дитячих оздоровчих закладах широко використовуються різноманітні форми дозвілля, зокрема творчі конкурси, фестивалі, спортивні змагання, інтелектуальні ігри, театралізовані вистави та інші культурно-розважальні заходи. Така діяльність сприяє розвитку креативності, самовираження та формуванню соціальних навичок [3, с. 244].

Ще одним важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності є оздоровчо-профілактична робота. Оздоровчі заклади створюють сприятливі умови для фізичного розвитку дітей, зміцнення їхнього здоров’я та формування здорового способу життя. У межах цього напряму організовуються спортивні заняття, рухливі ігри, туристичні походи, ранкова гімнастика та інші заходи, спрямовані на підтримку фізичної активності дітей.

Важливим напрямом є також соціалізаційна діяльність, яка спрямована на формування соціального досвіду дітей та розвиток їхніх комунікативних навичок. Перебування у тимчасовому дитячому колективі сприяє формуванню навичок співпраці, взаємодопомоги та відповідальності за спільну діяльність. У процесі спільної участі в колективних заходах діти вчаться взаємодіяти з іншими, вирішувати конфлікти та досягати спільних цілей [5, с. 205].

Соціально-педагогічна діяльність у дитячому оздоровчому закладі виконує низку важливих функцій.

Однією з основних є виховна функція. Вона спрямована на формування моральних якостей, соціально значущих цінностей та позитивних моделей поведінки. У процесі виховної роботи діти засвоюють норми соціальної взаємодії, розвивають почуття відповідальності та формують навички колективної діяльності [5, с. 278].

Наступною важливою функцією є соціалізуюча функція. Вона полягає у сприянні соціальній адаптації дітей до нових умов, формуванні навичок ефективної взаємодії з оточенням та розвитку соціальних компетентностей. У тимчасовому колективі діти отримують можливість набути нового досвіду спілкування, встановити нові соціальні контакти та розширити коло соціальних зв'язків.

Важливе місце займає також організаційна функція соціально-педагогічної діяльності. Вона передбачає планування, координацію та реалізацію різноманітних заходів, спрямованих на організацію життєдіяльності дітей у таборі. Організаційна діяльність включає розроблення програм дозвілля, проведення колективних заходів, створення умов для активної участі дітей у житті табору [8, с. 245].

Значну роль відіграє також діагностична функція. Соціально-педагогічні працівники повинні враховувати індивідуальні особливості дітей, їхні інтереси, потреби та рівень соціального розвитку. Це дозволяє обирати найбільш ефективні форми роботи та створювати сприятливі умови для розвитку кожної дитини.

Не менш важливою є профілактична функція, яка спрямована на попередження конфліктів, девіантної поведінки та інших негативних явищ у дитячому середовищі. У межах цієї функції проводяться профілактичні бесіди, тренінги, групові обговорення та інші заходи, спрямовані на формування культури спілкування, толерантності та взаємоповаги [8, с. 301].

Соціально-педагогічна діяльність у дитячому оздоровчому закладі має також низку специфічних особливостей. Однією з них є тимчасовий характер дитячого колективу. Діти, які перебувають у таборі, формують нову соціальну групу, що існує протягом обмеженого періоду. Це потребує від педагогів швидкої адаптації дітей до нових умов та створення сприятливої атмосфери взаєморозуміння і підтримки.

Ще однією особливістю є висока інтенсивність виховного процесу. У короткий період перебування дітей у таборі необхідно організувати

різноманітну діяльність, яка сприятиме розвитку їхніх здібностей та формуванню позитивного соціального досвіду. Тому педагогічна діяльність повинна бути добре організованою, змістовною та різноманітною [10, с. 107].

Особливу роль відіграє також неформальний характер взаємодії між педагогами та дітьми. На відміну від шкільного середовища, у таборі взаємини між педагогами та вихованцями часто будуються на основі партнерства, довіри та спільної участі у різних видах діяльності. Така форма взаємодії сприяє формуванню відкритого спілкування та позитивного психологічного клімату.

Важливою особливістю є також інтеграція різних видів діяльності. У дитячому оздоровчому закладі поєднуються навчальні, виховні, культурні, спортивні та творчі заходи. Така різноманітність діяльності створює умови для всебічного розвитку дітей та сприяє формуванню різноманітних компетентностей [10, с. 112].

Ефективність соціально-педагогічної діяльності значною мірою залежить від професійної підготовки педагогічних працівників. Соціальні педагоги, вихователі та вожаті повинні володіти знаннями з педагогіки, психології, соціальної роботи, а також мати високий рівень комунікативних та організаційних здібностей. Важливими якостями фахівців є відповідальність, емпатія, здатність до творчого підходу та вміння працювати з дитячим колективом.

Таким чином, соціально-педагогічна діяльність у дитячому оздоровчому закладі є важливим складником системи соціального виховання дітей. Вона охоплює різноманітні напрями роботи, виконує низку важливих функцій та має специфічні особливості, пов’язані з умовами функціонування оздоровчого закладу.

Отже, ефективна організація соціально-педагогічної діяльності сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку дітей, формуванню їхніх соціальних компетентностей, зміцненню здоров’я та набуттю позитивного соціального досвіду. Саме тому соціально-педагогічна робота в дитячих

оздоровчих закладах відіграє важливу роль у забезпеченні гармонійного розвитку підростаючого покоління.

1.3. Очікування та психолого-педагогічні особливості поведінки дітей у тимчасовому колективі

У сучасній педагогіці та психології важливе місце посідає поняття очікування, яке відіграє значну роль у формуванні поведінки особистості, її адаптації до нових соціальних умов та взаємодії з іншими членами колективу.

У психології очікування визначається як психічний стан особистості, що відображає прогнозування майбутніх подій, результатів діяльності або поведінки інших людей на основі попереднього досвіду, потреб, мотивів і ціннісних орієнтацій. Очікування формуються під впливом індивідуального досвіду, соціального середовища, вікових особливостей та рівня розвитку особистості [2, с. 177].

У педагогіці очікування розглядаються як система уявлень і передбачень дитини щодо майбутньої діяльності, взаємин у колективі, умов перебування та можливостей самореалізації. Очікування впливають на мотивацію дітей, їх активність, рівень адаптації до нового середовища та характер взаємодії з ровесниками і педагогами [4, с. 90].

Очікування є важливим фактором соціалізації, оскільки вони визначають поведінкові реакції дітей, їх готовність до співпраці, рівень тривожності або впевненості у новому середовищі. Особливо значущими очікування є в умовах тимчасового колективу, де дитина стикається з новими людьми, правилами та умовами діяльності.

Тимчасовий колектив має специфічні особливості, оскільки формується на обмежений період часу, що значною мірою впливає на очікування дітей. До тимчасових колективів належать дитячі оздоровчі табори, гуртки, тимчасові навчальні групи, літні школи, туристичні групи та інші форми короткотривалого об’єднання дітей.

Поведінка є важливим компонентом розвитку особистості та її соціалізації. У психології поведінка визначається як сукупність дій і реакцій особистості, що проявляються у взаємодії з навколишнім середовищем та іншими людьми. Поведінка відображає внутрішній стан особистості, її мотивацію, емоції, потреби та цінності.

У педагогіці поведінка розглядається як зовнішній прояв діяльності дитини, що формується під впливом виховання, навчання та соціального середовища. Поведінка дітей є показником рівня їх соціалізації, сформованості моральних норм і навичок взаємодії з іншими [6, с. 290].

Поведінка дітей залежить від, див. рис. 1.5. [7, с. 123]:

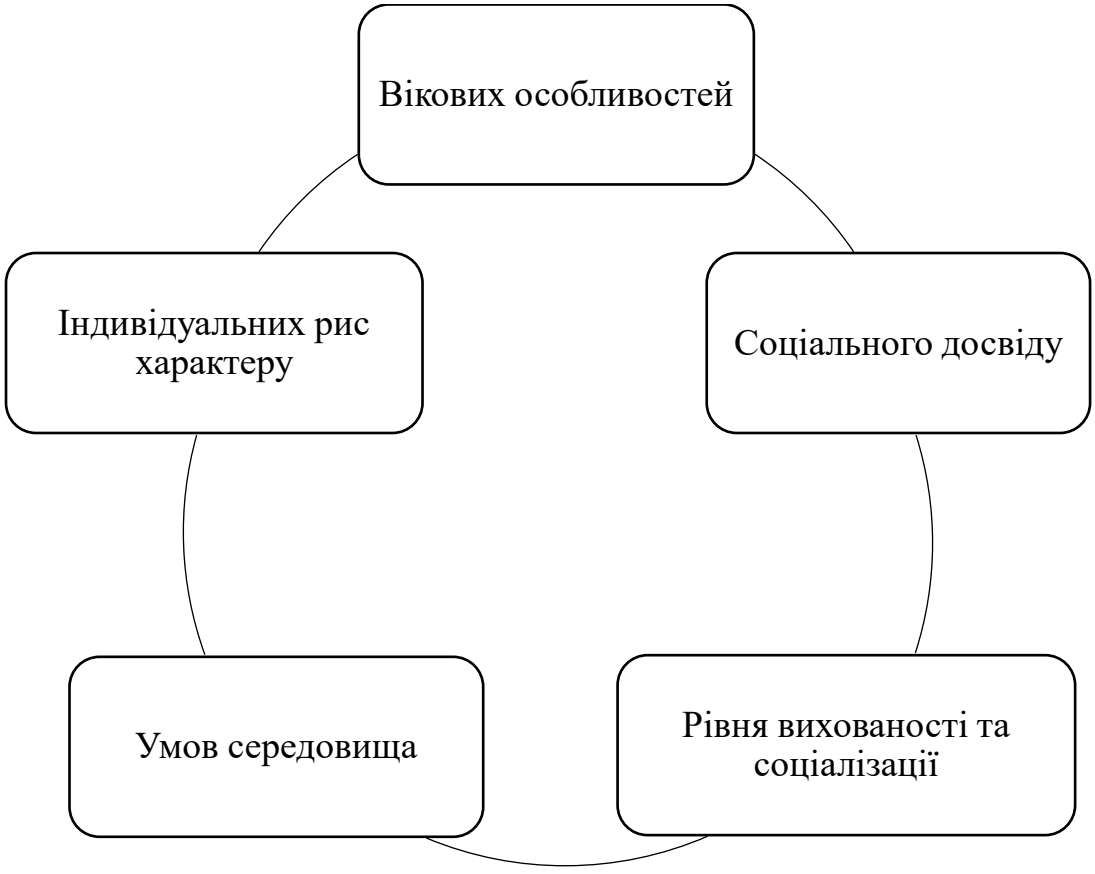

Рис. 1.5. Від чого залежить поведінка дітей

Поведінка дітей у тимчасовому колективі має специфічні психолого-педагогічні особливості, що зумовлені короткотривалим характером взаємодії, новими умовами перебування та необхідністю швидкої адаптації.

1. Адаптаційна поведінка. На початковому етапі формування тимчасового колективу діти демонструють адаптаційну поведінку. Вони

знайомляться з новими правилами, встановлюють контакти та визначають свою роль у групі. У цей період можуть спостерігатися:

- сором’язливість;
- підвищена тривожність;
- прагнення до самоствердження;
- пошук підтримки серед однолітків.

2. Активна поведінка. Після адаптаційного періоду діти починають активно взаємодіяти у колективі. Зростає рівень комунікації, виникають дружні групи, формуються лідери. Активна поведінка сприяє розвитку соціальних навичок та формуванню позитивного психологічного клімату.

3. Конфліктна поведінка. У процесі взаємодії можуть виникати конфлікти, що є природним етапом формування колективу. Конфліктна поведінка може проявлятися через суперечки, конкуренцію або боротьбу за лідерство. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціально-педагогічна підтримка, яка допомагає дітям навчитися конструктивно вирішувати конфлікти.

4. Стабілізаційна поведінка. На завершальному етапі формування тимчасового колективу поведінка дітей стабілізується. Формуються дружні відносини, підвищується рівень довіри та взаємопідтримки, створюється позитивний психологічний клімат.

У сучасних умовах розвитку системи освіти та соціального виховання особливої актуальності набуває проблема організації ефективної взаємодії дітей у тимчасових колективах. Такий тип соціальної групи формується, зокрема, в умовах дитячих оздоровчих закладів, де діти протягом певного періоду перебувають у новому соціальному середовищі, взаємодіють з однолітками та педагогами, беруть участь у спільній діяльності та набувають нового соціального досвіду. Саме тому важливим аспектом соціально-педагогічної діяльності є врахування очікувань дітей та психолого-педагогічних особливостей їхньої поведінки у тимчасовому колективі.

Тимчасовий дитячий колектив можна визначити як соціальну групу, що формується на обмежений період часу з метою спільної діяльності, відпочинку або навчання. На відміну від постійних колективів, таких як шкільний клас або сімейне оточення, тимчасовий колектив характеризується коротким терміном існування, різнорідністю його учасників та інтенсивністю міжособистісної взаємодії. У таких умовах особливо важливими стають процеси адаптації дітей до нового середовища, встановлення соціальних контактів та формування міжособистісних відносин [2, с. 175].

Поведінка дітей у тимчасовому колективі значною мірою визначається їхніми очікуваннями від перебування у новому середовищі. Очікування формуються під впливом попереднього життєвого досвіду, інформації від батьків, друзів або засобів масової інформації, а також особистих уявлень про майбутній відпочинок чи спільну діяльність. У більшості випадків діти очікують позитивних емоцій, нових знайомств, цікавих заходів, активного дозвілля та можливості проявити свої здібності.

Одним із поширених очікувань дітей є прагнення до нових соціальних контактів. Перебування у таборі або іншому оздоровчому закладі створює умови для знайомства з новими людьми, встановлення дружніх стосунків та розширення кола спілкування. Для багатьох дітей така взаємодія стає важливим фактором розвитку комунікативних навичок та формування соціального досвіду [4, с. 89].

Ще одним важливим очікуванням є можливість самостійності. Умови перебування у дитячому оздоровчому закладі часто відрізняються від домашнього середовища, що дає дітям змогу відчути більшу свободу у прийнятті рішень, участі у різних видах діяльності та організації власного дозвілля. Такий досвід сприяє розвитку відповідальності, самостійності та впевненості у власних можливостях.

Очікування підтримки та безпеки. Попри прагнення до самостійності, діти очікують підтримки з боку педагогів, вихователів та однолітків.

Важливим фактором є відчуття психологічної безпеки, яке дозволяє дітям адаптуватися до нового середовища та активно взаємодіяти з колективом.

Водночас не всі очікування дітей можуть бути позитивними. Деякі діти можуть відчувати тривогу або невпевненість перед перебуванням у новому колективі. Це може бути пов’язано з побоюванням залишити звичне середовище, труднощами у встановленні контактів або страхом бути неприйнятим новою групою. У таких випадках важливу роль відіграє педагогічна підтримка, спрямована на полегшення процесу адаптації та створення сприятливої атмосфери взаєморозуміння [6, с. 289].

Однією з ключових психолого-педагогічних особливостей поведінки дітей у тимчасовому колективі є процес соціальної адаптації. Адаптація передбачає пристосування дитини до нових умов середовища, норм поведінки, правил взаємодії та соціальних ролей. У перші дні перебування у колективі діти можуть проявляти різні реакції: від активного прагнення до спілкування до замкненості або стриманості.

Процес адаптації зазвичай проходить кілька етапів. На початковому етапі діти знайомляться один з одним, спостерігають за поведінкою інших учасників колективу та намагаються визначити своє місце у групі. У цей період можуть виникати певні труднощі у спілкуванні, непорозуміння або конфлікти. Наступним етапом є поступове формування міжособистісних відносин та виникнення неформальних груп. Згодом відбувається стабілізація колективу, коли діти починають відчувати себе частиною спільноти та активно брати участь у колективній діяльності [7, с. 380].

Важливою особливістю поведінки дітей у тимчасовому колективі є підвищена потреба у спілкуванні та взаємодії з однолітками. Діти прагнуть встановлювати нові контакти, брати участь у спільних іграх, обговорювати різні події та ділитися власними враженнями. Така активна комунікація сприяє розвитку соціальних навичок, формуванню взаєморозуміння та розвитку емпатії.

Разом з тим у процесі взаємодії можуть виникати конфліктні ситуації. Вони можуть бути пов’язані з різницею в інтересах, особистісних рисах, соціальному досвіді або прагненні до лідерства. Конфлікти є природним явищем у будь-якому колективі, однак важливо своєчасно їх вирішувати та використовувати як можливість для розвитку навичок конструктивної взаємодії [16, с. 126].

Ще однією важливою психолого-педагогічною особливістю є прагнення дітей до визнання та соціального статусу у групі. У тимчасовому колективі швидко формуються неформальні ролі, зокрема лідери, активні учасники діяльності, організатори або спостерігачі. Діти можуть прагнути зайняти певне місце у колективі, демонструючи свої здібності, ініціативність або комунікативні навички [17, с. 45-53].

Формування лідерства у тимчасовому колективі відбувається досить швидко, оскільки обмежений час існування групи стимулює активну соціальну взаємодію. Педагоги повинні враховувати цей процес та сприяти розвитку позитивного лідерства, яке базується на співпраці, відповідальності та взаємоповазі.

Поведінка дітей у тимчасовому колективі також характеризується високою емоційністю. Нові враження, активні види діяльності, інтенсивне спілкування та зміна соціального середовища викликають сильні емоційні переживання. Діти можуть відчувати радість, захоплення, здивування, а іноді й сум або ностальгію за домом. Саме тому важливо створювати позитивну емоційну атмосферу, яка сприятиме комфортному перебуванню дітей у колективі [20, с. 68].

Значну роль у формуванні поведінки дітей відіграє організація спільної діяльності. Участь у колективних заходах, творчих проектах, спортивних змаганнях або іграх сприяє згуртуванню колективу та розвитку почуття спільності. Такі види діяльності допомагають дітям краще пізнати один одного, навчитися співпрацювати та досягати спільних результатів.

Важливим фактором ефективної взаємодії є педагогічне керівництво дитячим колективом. Соціальні педагоги, вихователі та вожаті повинні створювати умови для конструктивного спілкування, підтримувати позитивні взаємини між дітьми та сприяти вирішенню конфліктних ситуацій. Вони виступають організаторами діяльності, посередниками у взаємодії та наставниками, які допомагають дітям адаптуватися до нового середовища [21, с. 91].

Успішна соціально-педагогічна робота передбачає також врахування індивідуальних особливостей дітей. Деякі з них можуть бути більш активними та комунікабельними, тоді як інші потребують більше часу для адаптації та встановлення контактів. Індивідуальний підхід дозволяє створити умови, за яких кожна дитина відчуватиме себе комфортно та матиме можливість реалізувати свій потенціал.

Таким чином, поведінка дітей у тимчасовому колективі визначається комплексом психологічних та соціальних факторів, серед яких важливе місце посідають очікування, процеси адаптації, особливості міжособистісної взаємодії та організація спільної діяльності. Умови дитячого оздоровчого закладу створюють сприятливе середовище для формування нових соціальних контактів, розвитку комунікативних навичок та набуття позитивного соціального досвіду.

Отже, врахування очікувань та психолого-педагогічних особливостей поведінки дітей у тимчасовому колективі є важливою умовою ефективної організації соціально-педагогічної діяльності. Створення сприятливого психологічного клімату, підтримка конструктивної взаємодії та організація різноманітної діяльності сприяють гармонійному розвитку дітей, їхній соціалізації та формуванню позитивного досвіду міжособистісних відносин.

Висновки до першого розділу

У результаті теоретичного аналізу наукових джерел було розглянуто сутність соціально-педагогічної роботи в дитячих оздоровчих закладах, визначено основні напрями та функції соціально-педагогічної діяльності, а також охарактеризовано психолого-педагогічні особливості поведінки дітей у тимчасовому колективі. Узагальнення основних положень дозволяє сформулювати такі висновки відповідно до розглянутих підрозділів.

1. Встановлено, що соціально-педагогічна робота в дитячих оздоровчих закладах є важливим напрямом виховної та соціалізуючої діяльності, спрямованої на забезпечення гармонійного розвитку дитини, формування її соціальних компетентностей та створення сприятливих умов для відпочинку і оздоровлення. Такі заклади виступають особливим соціально-педагогічним середовищем, у межах якого поєднуються рекреаційна, виховна та соціалізаційна функції. Ефективна організація соціально-педагогічної роботи сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню моральних цінностей та набуттю позитивного соціального досвіду дітьми.

2. З’ясовано, що соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих закладах реалізується через низку основних напрямів, серед яких виховна, дозвіллєва, оздоровчо-профілактична та соціалізаційна діяльність. Вона виконує важливі функції, зокрема виховну, соціалізуючу, організаційну, діагностичну та профілактичну. Реалізація цих функцій сприяє створенню сприятливого виховного середовища, розвитку соціальної активності дітей та формуванню позитивних моделей поведінки у колективі.

3. Визначено, що поведінка дітей у тимчасовому колективі характеризується низкою психолого-педагогічних особливостей, зумовлених процесом адаптації до нового соціального середовища, формуванням міжособистісних відносин та прагненням до самоствердження у групі. Очікування дітей від перебування у дитячому оздоровчому закладі здебільшого пов’язані з новими знайомствами, активною діяльністю та

позитивними емоційними враженнями. Успішна адаптація до тимчасового колективу значною мірою залежить від створення сприятливого психологічного клімату, організації спільної діяльності та педагогічної підтримки з боку вихователів і соціальних педагогів.

Таким чином, проведений теоретичний аналіз свідчить, що ефективна соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих закладах є важливою умовою успішної соціалізації дітей, розвитку їхніх комунікативних навичок, формування позитивного соціального досвіду та забезпечення гармонійного розвитку особистості в умовах тимчасового дитячого колективу.

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ

2.1. Вивчення практичного досвіду і стану соціально-педагогічної роботи у дитячому оздоровчому закладі

Оздоровчі дитячі заклади відпочинку та дозвілля відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини, зміцненні здоров'я, розвитку соціальних навичок та організації змістовного дозвілля. В сучасних умовах особливої актуальності набувають заклади, які поєднують оздоровчу, виховну, соціально-педагогічну та розвивальну діяльність.

З метою вивчення та порівняння діяльності обраних нами дитячих оздоровчих закладів , було організоване дослідження діяльності дитячих оздоровчих закладів : «Смарагдове місто», «Кременица» та «Дніпро».

Метою даного порівняльного аналізу є детальне вивчення діяльності зазначених закладів за такими критеріями: адреса та загальна характеристика; мета діяльності; основні напрямки роботи; організація дозвілля дітей; виховні програми; форми соціально-педагогічної роботи; соціально-педагогічні програми; методичні матеріали.

Дитячий оздоровчий центр «Смарагдове місто» на сьогодні функціонує у Хмельницькій області, селі Оринин. Заклад був релокований зі Святогірська Донецької області у зв'язку з безпековою ситуацією в регіоні. Центр має статус санаторно-оздоровчого закладу соціальної реабілітації дітей. Його діяльність спрямована на комплексне оздоровлення, психологічну підтримку, соціальну адаптацію та розвиток дітей різних вікових категорій. Особливістю даного закладу є цілорічний режим роботи, що дозволяє поєднувати оздоровлення, навчання та виховання. https://smaragdove.com.ua/

«Кременица» знаходиться у Чернівецькій області, у місті Вижниця, на території Карпатського регіону. Заклад розташований на березі гірської річки

Черемош, серед гір та лісу, що створює сприятливе середовище для літнього оздоровлення. Основний профіль - активний літній відпочинок, спортивні та творчі програми. : http://www.kremenytsya.com/

Дитячий оздоровчий центр «Дніпро» розташований у Київській області, у рекреаційній зоні поблизу річки Дніпро. Заклад має комплексний характер діяльності та поєднує оздоровчий, виховний, спортивний та соціально-педагогічний напрямки. Центр працює у природному середовищі, що сприяє фізичному оздоровленню дітей та організації активного відпочинку. https://lagerdnepr.github.io/?utm_source=chatgpt.com

а оздоровлення мають сприятливе природне середовище, але відрізняються функціональною спрямованістю: «Смарагдове місто» орієнтоване на соціальну реабілітацію, «Кременицяя» - на оздоровлення у річному кліматі в горах та лісі, а «Дніпро» - на комплексний розвиток дітей.

Мета діяльності таборів визначає пріоритети їхньої роботи та напрями розвитку дітей.

«Смарагдове місто» ставить за мету комплексне оздоровлення дітей, психологічну підтримку та соціальну адаптацію. Основна увага приділяється розвитку комунікативних та творчих навичок, формуванню життєвих компетентностей та соціально-психологічної стабільності. Основною метою діяльності оздоровчого закладу «Смарагдове місто» є: забезпечення фізичного, психологічного та соціального оздоровлення дітей, створення безпечного виховного середовища для розвитку особистості, формування життєвих компетентностей та соціальних навичок, сприяння соціальній адаптації та реабілітації дітей, організація змістовного відпочинку та дозвілля, розвиток творчого потенціалу та лідерських якостей. Особлива увага приділяється дітям із соціально вразливих категорій, дітям, які потребують психологічної підтримки, дітям із прифронтових територій.

«Кременицяя» орієнтована на забезпечення безпечного та активного літнього відпочинку. Заклад оздоровлення та відпочинку спрямований на зміцнення фізичного здоров’я, розвиток творчих здібностей дітей та

формування навичок самостійності й колективної взаємодії. Головна мета діяльності оздоровчого закладу «Кремениця» - забезпечення всебічного оздоровлення, відпочинку та активного розвитку дітей у сприятливих природних умовах Карпат. Основні компоненти мети: зміцнення фізичного здоров’я шляхом активного відпочинку на свіжому повітрі; сприяння розвитку комунікативних, творчих та соціальних навичок дітей; організація безпечного, цікавого та змістовного дитячого дозвілля; формування самостійності та відповідальності; підтримка інтелектуального розвитку через активності та групові заняття.

«Дніпро» поєднує оздоровлення з всебічним розвитком дітей. Мета - організація змістовного дозвілля, формування здорового способу життя та соціальних навичок. Заклад також приділяє увагу творчому та спортивному розвитку дітей. Метою діяльності дитячого оздоровчого центру «Дніпро» є створення умов для: повноцінного оздоровлення дітей, зміцнення фізичного та психічного здоров'я, організації змістовного відпочинку, розвитку творчих здібностей, формування соціальних компетентностей, виховання самостійності та відповідальності, соціальної адаптації дітей у колективі. Основними завданнями центру є забезпечення безпечного перебування дітей, формування здорового способу життя, розвиток інтелектуального потенціалу, виховання моральних та громадянських цінностей.

Усі три заклади забезпечують гармонійний розвиток, але з різними акцентами: соціально-реабілітаційний у «Смарагдовому місті», літньо-активний у «Кремениці» та комплексний у «Дніпрі».

Напрями роботи відображають профіль діяльності таборів.

У «Смарагдовому місті» основними напрямками є оздоровчий (медичний супровід дітей, оздоровчі процедури, рухова активність, свіже повітря та природне середовище, раціональне 5-разове харчування), виховний (формування громадянських цінностей, патріотичне виховання, морально-етичне виховання, розвиток культури поведінки), соціально-педагогічний (психологічна підтримка дітей, адаптаційні програми, тренінги особистісного

розвитку, командоутворення), спортивний (спортивні змагання, туристичні походи, ранкова гімнастика, активні ігри), психологічний та освітній. Тут поєднують фізичне оздоровлення, навчання та психологічну підтримку.

У «Кремениці» пріоритетними є оздоровчий (перебування у чистому природному кліматі Карпат; регулярні фізичні активності (ранкові руханки, спортивні ігри); організоване 4-разове харчування з урахуванням потреб дітей; доступ до природних джерел води та збалансованого меню.), спортивний, творчо-розвивальний та соціально-педагогічний (командні ігри та співпраця; розвиток комунікації; адаптаційні заходи для дітей, що приїжджають із різних регіонів), патріотичне виховання (колективні заходи, що виховують моральні цінності; формування навичок поваги та співпраці в групі) напрямки. Особливу увагу приділено активному відпочинку на природі, спортивним іграм і творчим майстер-класам.

У «Дніпрі» поєднуються оздоровчий (медичний супровід дітей, свіже повітря та природне середовище, збалансоване 5-разове харчування, дотримання режиму дня, рухова активність, профілактичні оздоровчі заходи), виховний (морально-етичне виховання, формування культури поведінки, розвиток самостійності, формування відповідальності, патріотичне виховання), спортивний (ранкова зарядка, спортивні секції, командні ігри, спортивні змагання, естафети, туристичні заходи), творчий (гурткова робота, творчі майстерні, конкурси, фестивалі, концерти) та соціально-педагогічний (адаптація дітей до табору, розвиток комунікативних навичок, формування лідерських якостей, психологічна підтримка дітей) напрями. Оздоровчих заклад , прагне забезпечити комплексне фізичне, творчо-інтелектуальне та соціальне виховання дітей.

Всі три заклади мають багатокомпонентний підхід до розвитку дітей, але з різними акцентами залежно від профілю та сезону роботи.

Організація дозвілля у всіх трьох закладах спрямована на поєднання фізичної активності, творчості та соціальної взаємодії, див. рис. 2.1.

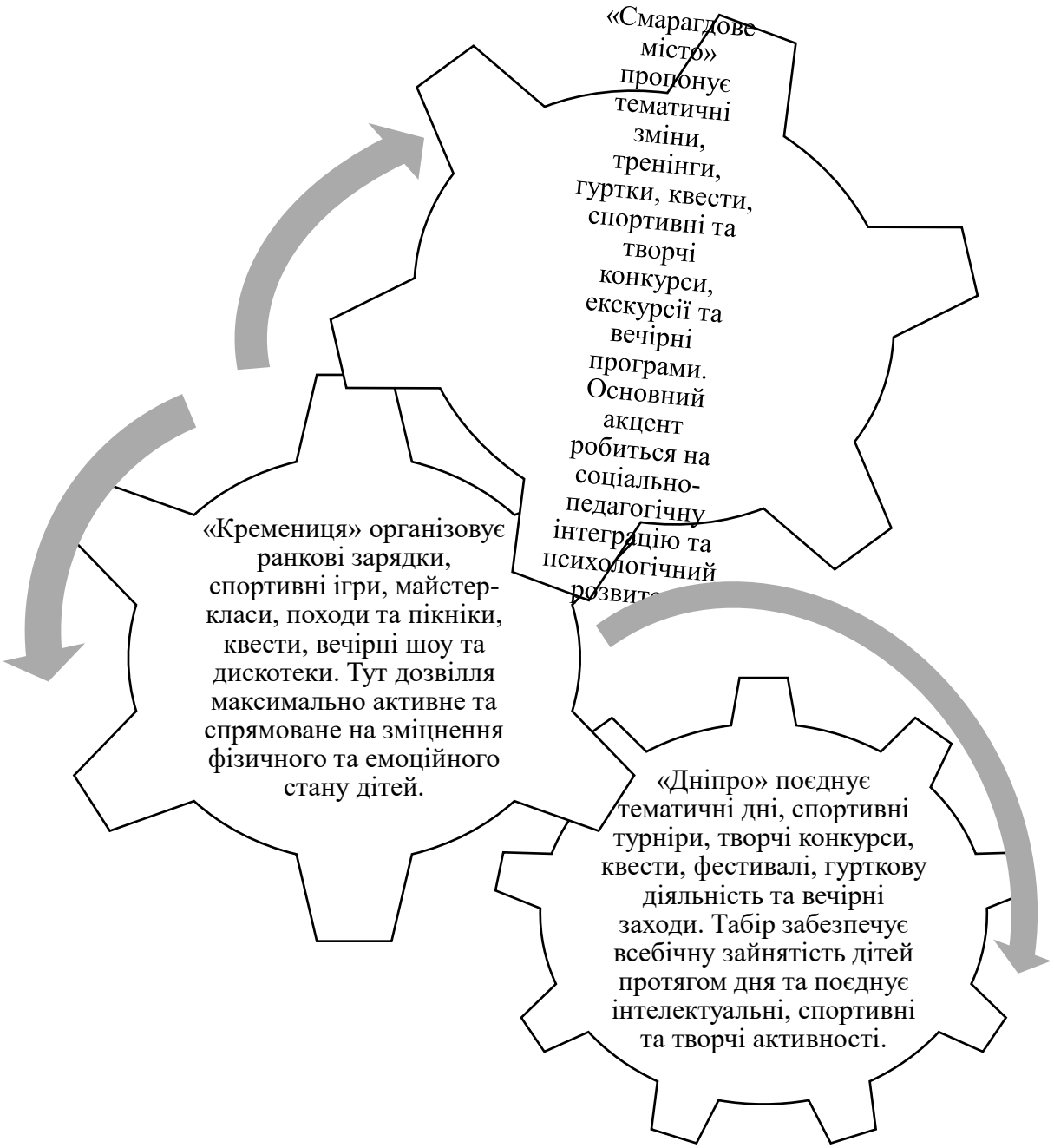

Рис. 2.1. Організація дозвілля

Отже, організація дозвілля у всіх трьох оздоровчих закладах продумана, але різниться за характером: «Смарагдове місто» - інтеграція з психологічною роботою, «Кремениця» - активні природні та спортивні заходи, «Дніпро» - комплексне поєднання спортивного, творчого та соціального відпочинку.

Виховні програми у закладах оздоровлення спрямовані на формування соціальних навичок, моральних цінностей та здорового способу життя.

У «Смарагдовому місті» програми включають патріотичне виховання, розвиток лідерських якостей, здорового способу життя, соціальної адаптації та творчих здібностей. До основних виховних програм належать:

1. Програма адаптації дітей «Місто друзів».
2. Програма соціального розвитку «Я і колектив».
3. Програма лідерства «Лідери Смарагдового міста».
4. Програма творчого розвитку «Творча лабораторія».
5. Програма патріотичного виховання «Моє місто - моя країна».
6. Програма здорового способу життя «Смарагдове здоров'я».
7. Програма морально-ціннісного виховання «Школа добра».
8. Програма самоврядування «Міська рада».

У «Кремениці» програми охоплюють творчий розвиток, спортивне виховання, здоровий спосіб життя та командну взаємодію. У дитячому оздоровчому закладі «Кременець» реалізуються наступні виховні програми:

1. Програма адаптації «Дружній Кременець».
2. Програма лідерства «Лідер загону».
3. Програма соціального розвитку «Разом до успіху».
4. Програма творчого розвитку «Кременець талантів».
5. Програма здорового способу життя «Активний Кременець».
6. Програма морального виховання «Школа доброти».
7. Програма дитячого самоврядування «Рада загону».

У «Дніпрі» - патріотичне виховання, соціальна адаптація, творчий розвиток і формування здорового способу життя. У дитячому оздоровчому закладі «Дніпро» реалізуються такі виховні програми:

1. Програма адаптації «Дніпро — команда».
2. Програма соціального розвитку «Ми разом».
3. Програма лідерства «Актив Дніпра».
4. Програма творчого розвитку «Дніпро талантів».
5. Програма патріотичного виховання «Моя країна».
6. Програма здорового способу життя «Активний Дніпро».

7. Програма самоврядування «Парламент оздоровчого закладу».

Форми соціально-педагогічної роботи включають індивідуальні консультації, групові тренінги, масові заходи та творчі колективні проєкти.

«Смарагдове місто» застосовує індивідуальні та групові форми роботи, тренінги, масові заходи, творчі колективні проєкти та спеціальні методичні матеріали для психологічної підтримки дітей.

«Кремениця» використовує групові та індивідуальні заняття, командні ігри, масові вечори та квести. Методичні матеріали включають календарні плани зміни, сценарії квестів і майстер-класів.

«Дніпро» поєднує індивідуальні консультації, групові тренінги, спортивні турніри, масові конкурси та матеріали для гуртків і творчих активностей.

Таким чином, всі три оздоровчі заклади розташовані у сприятливому природному середовищі та забезпечують оздоровлення та розвиток дітей. «Смарагдове місто» вирізняється соціально-реабілітаційним профілем та цілорічною роботою. «Кремениця» акцентує увагу на літньому активному відпочинку та творчих програмах. «Дніпро» орієнтований на комплексний розвиток із поєднанням спорту, творчості та виховної роботи. В усіх цих закладах поєднуються оздоровчі, виховні, соціально-педагогічні та творчі напрямки, але різняться пріоритети, методики та організація дозвілля.

Порівняльний аналіз показує, що хоча всі три заклади спрямовані на оздоровлення та розвиток дітей, їхня спеціалізація та підходи до виховної і соціально-педагогічної роботи відрізняються. «Смарагдове місто» - соціально-психологічна адаптація, «Кремениця» - літній активний відпочинок та творчість, «Дніпро» - комплексний розвиток із балансом всіх напрямків.

2.2. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми у дитячому оздоровчому закладі

Соціально-педагогічна робота в оздоровчому закладі «Смарагдове місто» спрямована на всебічну підтримку та розвиток дитини через організацію спеціально структурованого простору, що сприяє її фізичному, психічному, соціальному та емоційному благополуччю. Центр є санаторно-оздоровчою установою соціальної реабілітації - і саме цей статус визначає зміст педагогічної роботи.

Основними завданнями соціально-педагогічної роботи в оздоровчому закладі є: створення безпечного і підтримуючого середовища для дитини; розвиток соціальних навичок, комунікації та взаємодії в колективі; підтримка психоемоційної стабільності та подолання наслідків травматичного досвіду; сприяння самопізнанню, самоусвідомленню та розвитку ціннісних орієнтацій; формування відповідального та здорового способу життя.

Іншими словами, соціально-педагогічна робота в «Смарагдовому місті» не лише організовує активності для дітей, а й системно формує умови, які сприяють гармонійному становленню особистості в умовах зміни соціального контексту. Табір використовує різні форми соціально-педагогічної взаємодії, які умовно можна розділити на три групи:

1. Індивідуальні форми. Це форма роботи, спрямована на особистість дитини, її внутрішній стан, успішну адаптацію до умов закладу і колективу. До індивідуальних форм належать: індивідуальні бесіди з вихователями; індивідуальні консультації з психологом чи соціальним педагогом; підтримка дітей у процесі адаптації - усунення страхів, тривожності, відчуття невпевненості; супровід підлітків у формуванні власної самооцінки та рефлексії.

Індивідуальна форма дозволяє педагогам виявляти потреби кожної дитини, розуміти її переживання та надавати персоналізовану підтримку, що особливо важливо для дітей з досвідом травмотичних подій.

2. Групові форми, які включають діяльності, у яких бере участь кілька дітей, і які сприяють розвитку комунікації, командної взаємодії, взаємоповаги та соціального навчання. До них належать: групові тренінги на теми співпраці,

подолання стресу, комунікативних навичок; рольові ігри, які моделюють соціальні ситуації та формують соціальні компетентності; колективні творчі проєкти - арт-майстерні, сценічні постановки, спільні виставки; спортивні ігри та командні змагання, що сприяють розвитку співпраці.

Групові форми соціально-педагогічної роботи є ключовою складовою, оскільки вони дозволяють створити атмосферу довіри, співробітництва та колективної взаємодії - основних компонентів соціального виховання дітей.

3. Масові форми. Це діяльності, у яких задіяна велика частина дитячого колективу, і які забезпечують почуття спільності, позитивної ідентичності та кооперації: загальнотабірні конкурси та фестивалі; святкові заходи (приурочені до державних, соціальних чи культурних дат); тематичні вечори - музичні, танцювальні, літературні; квести, колективні ігрові сценарії; походи, екскурсії, природні спостереження.

Масові форми допомагають дітям відчути себе частиною спільноти, формують відчуття «ми» і сприяють створенню колективної ідентичності, що є важливою частиною соціально-педагогічної роботи.

Соціально-педагогічна діяльність у таборі будується на різних методах, які забезпечують досягнення виховних і оздоровчих цілей.

1. Ігрові та інтерактивні методи. Ігрові методи - це серце соціально-педагогічної роботи в дитячому таборі. Вони сприяють: природному прояву ініціативи, активності та співпраці; розвитку креативності та мислення; створенню позитивної мотивації до участі в колективних активностях.

Ігри використовуються як для розминки, так і для розвитку комунікативних навичок, вирішення конфліктів, моделювання соціальних ситуацій.

2. Тренінгові методи. Тренінги проводяться як у груповому форматі, так і у вигляді циклу занять, що спрямовані на: розвиток емпатії та розуміння іншої людини; формування навичок стрес-менеджменту (наприклад, зняття тривоги та напруги) - це було важливо під час роботи з дітьми, що пережили

війну чи міграцію; розвиток навичок побудови здорових міжособистісних стосунків.

Ці тренінги проводяться педагогами, психологами або соціальними працівниками і сприяють підвищенню соціальної компетентності дітей.

3. Проєктно-діяльнісний підхід. До методів розвитку творчої діяльності належать: проєктні активності, де діти разом із педагогами реалізують спільні проєкти (наприклад, створення табірних стінгазет, відеороликів, постановок); мистецькі майстерні і творчі лабораторії, що розвивають художнє мислення; спільні трудові проєкти, які об’єднують дітей через спільну діяльність.

Цей підхід дозволяє поєднувати виховання з реальним результатом діяльності, що підсилює відчуття власної компетентності у дітей.

4. Рефлексивно-обговорювальні методи. Окремим важливим методом є рефлексія - обговорення переживань, вражень та уроків після активностей: педагогічні години, де діти діляться своїм досвідом; групові обговорення в колі, що сприяють розумінню власних емоцій; журнальні форми або табірні щоденники, де діти фіксують свої переживання.

Ці методи спрямовані на розвиток самосвідомості, самоконтролю та здатності аналізувати власні переживання та поведінку.

У оздоровчому закладі «Смарагдове місто» соціально-педагогічна робота реалізується через чітко сплановану систему активностей, яка інтегрується до щоденного розпорядку. Це дозволяє дітям не лише відпочивати, але й поступово розвивати особистісні та соціальні компетентності.

На практиці це виглядає так:

- Щоденні ранкові групи та кола спілкування, де діти розпочинають день зі спільного обміну враженнями та планів на день.
- Групові тренінги та ігри, які спрямовані на формування навичок взаємодії.

- Тематичні тижні або дні, де проводяться серії занять, квестів, конкурсів за певною темою (здоровий спосіб життя, культури взаємин, командної співпраці).
- Психологічні сесії для дітей, що пережили травматичний досвід, з використанням технік подолання тривоги, відновлення почуття безпеки та розпорядження емоціями.
- Проєктно-творчі майданчики, де діти спільно створюють щось нове - від невеликих вистав до мистецьких робіт.

Ці практики забезпечують безперервний і послідовний педагогічний вплив на дітей, що значно підсилює ефективність соціально-педагогічної роботи.

Оскільки «Смарагдове місто» працює з дітьми, частина з яких має травматичний досвід (війна, переселення, соціальна вразливість), соціально-педагогічна робота має виражений психолого-корекційний компонент. Тут використовуються техніки саморегуляції та зняття тривоги; вправи на відновлення відчуття безпеки та довіри; груповий підтримувальний простір, де діти можуть ділитися переживаннями, знаходити підтримку один у одного; спрямування на формування відчуття «я не один» і «ми разом», що є ключовим у соціальній адаптації.

Ці психолого-педагогічні компоненти інтегровані в соціально-педагогічну роботу як невід’ємна частина форм і методів впливу.

Соціально-педагогічна робота в таборі здійснюється командою педагогів, вихователів, соціальних працівників і психологів. Основні ролі, які вони відіграють:

- наставники - допомагають дітям зміцнювати соціальні зв’язки;
- модератори групових процесів - створюють атмосферу співпраці та активної взаємодії;
- психологічні супроводжувачі - працюють із травматичним досвідом та психоемоційними станами;

- організатори активностей - створюють змістовні програми ігрових, творчих, спортивних та рефлексивних форм.

Ця міждисциплінарна команда є важливою складовою успішної реалізації соціально-педагогічної роботи в таборі, оскільки кожна дитина потребує різних форм підтримки та умов для розвитку.

Соціально-педагогічна робота з дітьми в таборі «Кременець» спрямована на: забезпечення комфортного психологічного клімату; розвиток комунікативних та творчих здібностей; формування здорового способу життя; профілактику соціально-негативних явищ; підтримку дітей із різних соціальних категорій.

Для досягнення цих цілей використовуються різноманітні форми і методи роботи, які класифікуються за організаційними, педагогічними та виховними ознаками.

Форми роботи в таборі можна розділити на індивідуальні, групові та масові.

1 Індивідуальна робота передбачає безпосередній контакт педагога з дитиною для виявлення її потреб, проблем та здібностей. Основні форми індивідуальної роботи:

- Психологічні бесіди – спрямовані на обговорення особистих переживань, взаємовідносин у колективі та навчальних проблем.
- Індивідуальні консультації – допомагають дитині визначити цілі в особистісному розвитку та самореалізації.
- Корекційні та профілактичні заняття – застосовуються для дітей із труднощами адаптації, поведінковими або емоційними проблемами.
- Моніторинг розвитку – соціальний педагог відстежує успіхи, конфлікти та взаємовідносини дитини в колективі.

2. Групова форма роботи спрямована на формування колективних навичок і розвиток комунікації. Вона включає:

- Тренінги особистісного росту – ігрові та інтерактивні заняття, які формують впевненість, відповідальність та навички співпраці.

- Дискусійні та круглі столи – дозволяють дітям обговорювати морально-етичні питання, проблеми дружби, екології, безпеки.

- Проєктна діяльність – спільне виконання творчих, дослідницьких чи соціально значущих завдань.

- Рольові ігри – моделюють різні життєві ситуації, навчають приймати рішення, працювати у команді та вирішувати конфлікти.

3. Масові форми охоплюють весь дитячий колектив і спрямовані на формування єдиного соціального простору. Основні з них: свята та тематичні вечори – наприклад, День здоров'я, День дружби, творчі вечори, що сприяють соціалізації та зміцненню колективу; конкурси та змагання – спортивні, інтелектуальні або творчі, що стимулюють самостійність, відповідальність та лідерські якості; колективні ігри та естафети – сприяють розвитку командного духу, взаємоповаги та підтримки; культурно-масові заходи – концерти, театральні вистави, кінопокази, які виховують естетичний смак та соціальні навички.

Методи роботи в оздоровчому закладі «Кременець» визначають технології та прийоми, які соціальний педагог використовує для досягнення поставлених цілей. Методи класифікують за змістом та формою організації діяльності.

1. Педагогічні методи. Це методи безпосереднього виховання та навчання:

- роз'яснювальний метод – бесіди, лекції, настанови, мета яких – передати знання, навички та цінності;

- показовий метод – демонстрація правильних дій, поведінки, моделей спілкування;

- ігровий метод – застосування сюжетно-рольових та дидактичних ігор для формування соціальних навичок;

- метод проблемного навчання – постановка перед дітьми проблемних ситуацій для розвитку логічного мислення та вміння приймати рішення.

2. Соціально-педагогічні методи. Ці методи направлені на формування соціальної компетентності:

- метод кооперації – організація спільної діяльності дітей у групах, командних проєктах, конкурсах;

- метод соціального моделювання – моделювання реальних життєвих ситуацій для тренування поведінкових навичок;

- метод соціального наставництва – робота старших вихователів чи волонтерів із молодшими для передачі досвіду та підтримки адаптації;

- метод самоуправління – надання дітям права обирати діяльність, планувати події та контролювати виконання завдань.

3. Психологічні методи забезпечують психологічний комфорт та адаптацію:

- метод активного слухання – педагог уважно вислуховує дитину, допомагає виразити емоції та знайти вихід із ситуації;

- психологічні ігри та тренінги – спрямовані на розвиток емпатії, самоконтролю та комунікативних навичок;

- метод релаксації та арт-терапії – використання малювання, музики, танцю для емоційної стабілізації та самовираження;

- метод соціального спостереження – систематичне відстеження поведінки дітей для своєчасного виявлення проблем і надання підтримки.

Особливість роботи в дитячому оздоровчому таборі полягає в поєднанні відпочинку та навчання. Педагогічні заходи організовуються таким чином, щоб бути інтегрованими у повсякденну діяльність табору – кожна гра, конкурс або екскурсія несе виховний і розвивальний зміст; забезпечувати адаптацію дітей до колективу – на початку зміни активно проводяться ігри знайомства, тренінги командотворення; фокусуватися на позитивному підкріпленні – заохочення, похвала та відзначення досягнень дітей стимулює активність і самостійність; враховувати вікові та індивідуальні особливості – програми розробляються з урахуванням інтересів, фізичних можливостей та

психологічного стану дітей; створювати умови для самореалізації – через творчі гуртки, спортивні секції, науково-пізнавальні проєкти.

У оздоровчому закладі «Дніпро» використовуються різноманітні форми та методи соціально-педагогічної роботи, що інтегрують виховні, освітні та оздоровчі компоненти.

Форми роботи визначають організаційні способи взаємодії соціального педагога з дітьми та поділяються на індивідуальні, групові та колективні (масові).

1. Індивідуальна форма роботи забезпечує глибокий контакт педагога з дитиною для розкриття її потенціалу та підтримки у складних ситуаціях. Основні види індивідуальної роботи:

- індивідуальні бесіди та консультації – проводяться з метою обговорення проблем адаптації, конфліктних ситуацій, планування особистісного розвитку;

- психологічна підтримка – надається дітям, які мають емоційні або поведінкові труднощі;

- індивідуальні корекційні заняття – спрямовані на розвиток комунікативних навичок, емоційної стабільності та самоконтролю;

- моніторинг соціальної активності – відстеження участі дитини у колективних заходах, її взаємин із ровесниками та педагогами.

2. Групова форма орієнтована на розвиток колективної взаємодії та соціальної компетентності:

- тренінги особистісного розвитку – інтерактивні вправи, спрямовані на підвищення самоповаги, впевненості та вміння працювати у команді;

- дискусійні клуби та круглі столи – обговорення тем, пов’язаних із дружбою, етикетом, здоровим способом життя, емоційним інтелектом;

- рольові та ділові ігри – моделювання різних соціальних ситуацій для розвитку навичок ухвалення рішень та вирішення конфліктів;

- проєктна діяльність – спільне створення творчих, наукових або соціальних проєктів, що сприяють соціалізації та розвитку відповідальності.

3. Масові форми охоплюють весь колектив і спрямовані на формування згуртованості та позитивного морального клімату:

- свята та тематичні заходи – День здоров'я, День дружби, творчі вечори, культурні та спортивні фестивалі;

- конкурси, олімпіади, спортивні змагання – розвивають активність, самостійність та лідерські якості;

- колективні ігри та естафети – формують командний дух, взаємопідтримку та навички співпраці;

- культурно-масові заходи – концерти, театралізовані вистави, кінопокази, які розвивають естетичний смак та соціальні компетенції.

Методи визначають способи досягнення цілей соціально-педагогічної діяльності та поділяються на педагогічні, соціально-педагогічні та психологічні.

1. Педагогічні методи: роз'яснювальний метод – бесіди, лекції та настанови, що передають знання, цінності та навички; показовий метод – демонстрація зразків поведінки, моделювання соціально прийнятних дій; ігровий метод – застосування дидактичних і сюжетно-рольових ігор для розвитку соціальних навичок; метод проблемного навчання – постановка перед дітьми проблемних ситуацій для розвитку критичного мислення та вміння ухвалювати рішення.

2. Соціально-педагогічні методи: метод кооперації – організація спільної діяльності дітей у командних проектах та групових завданнях; метод соціального моделювання – імітація реальних життєвих ситуацій для тренування поведінкових навичок; метод наставництва – старші вихователі або досвідчені діти допомагають молодшим адаптуватися та навчитися працювати у колективі; метод самоуправління – надання дітям права обирати діяльність, планувати заходи та контролювати виконання завдань.

3. Психологічні методи: метод активного слухання – педагог уважно вислуховує дитину, допомагає виразити емоції та знайти вихід із складної ситуації; психологічні тренінги та ігри – розвиток емпатії, самоконтролю,

навичок спілкування; арт-терапія та релаксаційні техніки – малювання, музика, танці для емоційної стабілізації та самовираження; метод соціального спостереження – систематичне відстеження поведінки та взаємодії дітей для своєчасного надання підтримки. Застосування психологічних методів у роботі з дітьми сприяє створенню безпечного емоційного середовища, розвитку навичок саморегуляції та покращенню міжособистісної взаємодії. Використання активного слухання, тренінгових вправ, арт-терапевтичних технік і соціального спостереження допомагає своєчасно виявляти емоційні труднощі дітей та надавати їм необхідну підтримку

Соціально-педагогічна робота в оздоровчому закладі «Дніпро» має свої особливості:

1. інтеграція відпочинку та навчання – кожна гра, конкурс або екскурсія має виховний та розвивальний зміст;

2. адаптаційні заходи на початку зміни – ігри знайомства, тренінги командотворення, що допомагають дітям адаптуватися до нового колективу;

3. стимулювання позитивної поведінки – заохочення, похвала та відзначення досягнень дітей;

4. врахування вікових та індивідуальних особливостей – програми адаптуються під інтереси, фізичні можливості та психологічний стан дітей;

5. розвиток самореалізації – через творчі гуртки, спортивні секції, науково-пізнавальні проекти, театральні постановки.

Підсумок в 2-3 речення.

Розглянемо форми соціально-педагогічної роботи, які здійснюються в дитячих оздоровчих закладах «Смарагдове місто», «Кременець», «Дніпро», див. табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Форми соціально-педагогічної роботи в закладах оздоровлення та відпочинку

№	Назва форми	Мета	Інструкція
1	Тренінг «Дружба починається з мене» («Смарагдове місто») «Дружба та співпраця» («Кременець») «Дружба і співпраця» («Дніпро»)	Розвиток комунікативних навичок та командної взаємодії	Провести інтерактивні вправи на знайомство, довіру та роботу в групі; завершити обговоренням досвіду; рефлексією учасників
2	Квест «Скарби Смарагдового міста» «Таємниці Кременецького парку» «Місто можливостей»	Формування навичок співпраці та відповідальності	Розділити дітей на команди, підготувати завдання на станціях, підбити підсумки гри
3	Коло довіри «Я і мої емоції» Коло емоцій «Я і мої відчуття» Коло емоцій «Мої відчуття»	Розвиток емоційного інтелекту	Організувати коло спілкування, запропонувати вправи на розпізнавання емоцій та обговорення життєвих ситуацій
4	Майстер-клас «Творимо добро разом» Майстер-клас «Творимо добро» Майстер-клас «Творчість і добро»	Формування соціальної активності та креативності	Створення листівок, плакатів або арт-об’єктів з соціальними або благодійним змістом
5	Рольова гра «Місто без конфліктів» Рольова гра «Конфлікти та рішення» Рольова гра «Конфлікти та шляхи вирішення»	Навчання конструктивному вирішенню конфліктів	Запропонувати змодельовані ситуації конфлікту та обговорити можливі рішення
6	Соціальна акція «Добрі справи для громади»	Формування громадської відповідальності	Спланувати корисні справи (прибирання території, допомога молодшим), обговорення їх значення
7	Дискусійний клуб «Ми різні, ми разом»	Розвиток толерантності та поваги	Обговорення тем про різноманіття та взаємоповагу, дати можливість висловити думку кожному
8	Ігрова програма «Командний дух»	Розвиток командної роботи	Ровести рухливі та логічні ігри для зміцнення взаємодії в групі

9	Проект «Моє Смарагдове місто майбутнього» Проект «Місто майбутнього»	Розвиток креативності та соціального мислення	Створити макет або презентацію майбутнього Кременецького міста в групах, представити результат
10	Рефлексійна зустріч «Що я навчився сьогодні»	Оцінювання результатів соціально-педагогічної роботи	Провести обговорення, використати вправи на самооцінку та підведення підсумків

Джерело: складено автором самостійно.

Таким чином, соціально-педагогічна робота в оздоровчому закладі «Смарагдове місто» - це складний, багаторівневий та системний процес, який включає різноманітні форми (індивідуальні, групові, масові) та методи (ігрові, тренінгові, проєктно-діяльнісні, рефлексивні). Вони не лише забезпечують безпеку, відпочинок і розвиток дітей, але й формують умови для соціальної адаптації, психологічної підтримки та гармонійного розвитку їхніх особистісних якостей.

Педагогічна діяльність тут не обмежується розважальними елементами, вона має глибоку соціально-педагогічну основу та спрямована на те, щоб кожна дитина відчула себе «в колі підтримки», отримала соціальні навички, здатність до співпраці і впевненість у власних силах - ключові фактори успішної інтеграції в суспільство.

Соціально-педагогічна робота в дитячому оздоровчому закладі «Кременець» є комплексною системою заходів, спрямованих на розвиток соціальних, творчих, моральних і фізичних якостей дітей. Вона включає різноманітні форми: індивідуальні, групові та масові, а також широкий спектр методів: педагогічних, соціально-педагогічних та психологічних. Раціональна організація цієї роботи сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, яка здатна ефективно адаптуватися у колективі, відповідати за свої дії та брати активну участь у суспільному житті.

Соціально-педагогічна робота в дитячому оздоровчому закладі «Дніпро» є системною і комплексною. Вона включає різні форми роботи – індивідуальні, групові та масові, та широкий спектр методів – педагогічних, соціально-педагогічних і психологічних. Раціональна організація та

продумане поєднання відпочинку, навчання та творчості сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно взаємодіяти в колективі, брати відповідальність за свої дії та реалізовувати власний потенціал.

2.3. Рекомендації щодо вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дітьми у дитячому оздоровчому закладі

Соціально-педагогічна робота у дитячому оздоровчому закладі є важливим складником виховного процесу, що забезпечує соціалізацію дітей, формування їхніх особистісних якостей, розвиток комунікативних здібностей, а також створення умов для повноцінного відпочинку та оздоровлення. В умовах сучасного суспільства зростає потреба у вдосконаленні соціально-педагогічної роботи, оскільки діти приходять до дитячих оздоровчих закладів з різним соціальним досвідом, рівнем адаптації, психологічними особливостями та потребами.

Соціально-педагогічна діяльність у дитячому оздоровчому закладі повинна враховувати специфіку тимчасового колективу, вікові особливості дітей, їхні інтереси, потреби та очікування. Вдосконалення соціально-педагогічної роботи передбачає розробку ефективних форм, методів, засобів та технологій взаємодії з дітьми, що сприятимуть їхньому гармонійному розвитку, формуванню соціальних компетентностей та позитивному емоційному досвіду.

Одним із важливих напрямів вдосконалення соціально-педагогічної роботи є створення ефективних організаційних умов, які забезпечують результативність виховного процесу. Перш за все, необхідно забезпечити системність соціально-педагогічної діяльності. Соціально-педагогічна робота повинна здійснюватися на всіх етапах перебування дітей у таборі: підготовчому, адаптаційному, основному та завершальному. Такий підхід

дозволяє створити цілісну систему роботи з дітьми та забезпечити поступовий розвиток колективу.

Важливим аспектом є також планування соціально-педагогічної роботи. Планування повинно включати:

- визначення мети та завдань роботи;
- врахування вікових особливостей дітей;
- організацію різних форм діяльності;
- прогнозування результатів роботи.

Крім того, необхідно забезпечити координацію діяльності педагогічного колективу. Взаємодія між вихователями, психологами, соціальними педагогами та адміністрацією закладу сприяє ефективному вирішенню виховних завдань та забезпечує комплексний підхід до розвитку дітей.

Адаптаційний період є одним із найважливіших етапів перебування дітей у дитячому оздоровчому закладі. Саме в цей період формуються перші враження, встановлюються взаємовідносини між дітьми та педагогами, визначається психологічний клімат колективу.

Для вдосконалення адаптаційного періоду доцільно використовувати такі рекомендації:

1. Проведення ігор на знайомство та командоутворення. Ігри на знайомство сприяють швидкому встановленню контактів між дітьми, формуванню позитивної атмосфери та зменшенню тривожності.

2. Організація тренінгів адаптації. Тренінгові заняття дозволяють дітям краще пізнати один одного, навчитися співпрацювати та вирішувати конфлікти.

3. Створення позитивного психологічного клімату. Важливо забезпечити атмосферу довіри, підтримки та взаємоповаги у колективі.

4. Індивідуальна підтримка дітей. Особлива увага повинна приділятися дітям із труднощами адаптації, замкнутим або тривожним дітям.

Для підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності необхідно використовувати різноманітні форми роботи з дітьми:

1. Масові форми роботи: тематичні заходи; свята; конкурси; фестивалі; спортивні змагання.

Масові заходи сприяють формуванню колективу, розвитку творчих здібностей та соціальних навичок.

2. Групові форми роботи: тренінги; бесіди; дискусії; рольові ігри; проектна діяльність.

Групова робота сприяє розвитку комунікативних здібностей, взаємодії та співпраці.

3. Індивідуальні форми роботи: консультації; індивідуальні бесіди; психологічна підтримка; корекційні заняття.

Індивідуальна робота дозволяє враховувати особливості кожної дитини.

Ефективність соціально-педагогічної діяльності значною мірою залежить від використання сучасних методів роботи:

1. Ігрові методи. Сприяють активному залученню дітей до діяльності та розвитку соціальних навичок.

2. Тренінгові методи. Розвивають комунікативні здібності та соціальні компетентності.

3. Метод проектної діяльності. Формує відповідальність та самостійність.

4. Арт-терапевтичні методи. Сприяють емоційному розвитку та психологічному комфорту.

5. Метод самоврядування. Формує лідерські якості та відповідальність.

Профілактична робота є важливою складовою соціально-педагогічної діяльності. Вона спрямована на:

- запобігання конфліктам;
- профілактику булінгу;
- попередження девіантної поведінки;
- формування здорового способу життя.

Для цього доцільно проводити тренінги з комунікації; заняття з формування емоційного інтелекту; бесіди з профілактики негативних явищ.

Самоврядування сприяє розвитку відповідальності, самостійності та лідерських якостей. Доцільно:

- створювати ради загонів;
- організовувати вибори лідерів;
- залучати дітей до планування заходів.

Особлива увага повинна приділятися:

- дітям із малозабезпечених сімей;
- дітям з особливими освітніми потребами;
- дітям із труднощами адаптації.

Для них необхідно забезпечити індивідуальний підхід.

Ефективність соціально-педагогічної роботи залежить від професійної компетентності педагогів. Необхідно:

- проводити тренінги для вихователів;
- організовувати методичні семінари;
- впроваджувати сучасні технології роботи.

Тренінг «Спокій у серці»

Цільова група: діти 8–14 років з прифронтових територій

Тривалість: 60–75 хвилин

Мета: Знизити рівень тривоги та страху у дітей. Розвивати навички саморегуляції емоцій. Підвищити відчуття безпеки та підтримки в групі

ХІД ТРЕНІНГУ

1. Вступ (10 хв)

Мета: створити безпечне середовище, налагодити контакт з дітьми. Інструкції: Вітання учасників, коротке представлення тренера.

Правила безпеки та взаємоповаги (не сміємося над почуттями інших, можемо сказати «стоп», якщо важко).

Легка «розминка знайомства»: гра «Моє ім’я і рух» (кожен називає ім’я та робить невеликий жест, інші повторюють).

2. Впізнаємо тривогу (10–15 хв)

Мета: допомогти дітям розпізнати свої емоції. Інструкції: Малювання емоцій: діти малюють на аркуші, як виглядає їхня тривога (колір, форма, розмір).

Обговорення (добровільне): «Що в нас викликає тривогу?»

Тренер пояснює: тривога – природна реакція на небезпеку, і з нею можна працювати.

3. Дихальні та тілесні вправи (15 хв)

Мета: навчити дітей базовим технікам зниження тривоги. Вправи:

Дихання «Куля спокою». Уявити, що вдихаємо спокій як повітряну кулю, а видихаємо тривогу. Повторити 5 разів.

Вправа «Міцний як дерево». Встати рівно, ноги на ширині плечей, уявити коріння у землю. Повільно піднімати руки вгору, вдихаючи, і опускати, видихаючи. Прогресивна релаксація рук і плечей. Напружити плечі та руки на 5 секунд, потім розслабити.

4. Робота з думками (10–15 хв)

Мета: навчити дітей відокремлювати страхи від реальності. Інструкції: Малюємо «Хмари думок»: кожна дитина пише або малює, що її турбує.

Тренер допомагає класифікувати:

Те, що можемо контролювати

Те, що не можемо контролювати

Вправа «Викиньмо тривогу»: уявно відправляємо «хмари тривоги» в повітря чи в коробку і закриваємо її.

5. Створення особистого «Я спокійний» набору (10 хв)

Мета: закріпити техніки саморегуляції.

Інструкції: Кожна дитина на окремому аркуші записує або малює 3–5 способів, які допомагають заспокоїтися (дихання, прогулянка, малювання, обійми з іграшкою тощо).

Всі ідеї прикріплюються на спільну «Дошку спокою».

6. Завершення та рефлексія (5–10 хв)

Мета: підсумувати, що діти навчилися, закріпити почуття безпеки. Інструкції: Коло подяки: кожен називає одну річ, що допомогла йому сьогодні відчути спокій.

Тренер підкреслює: «Ці техніки можна використовувати вдома та коли виникає тривога».

Роздача невеликих символічних «талісманів спокою» (маленькі листівки або картки з вправами).

Додаткові рекомендації для тренера

Підтримувати теплу, спокійну атмосферу, уникаючи травмуючих тем.

Дати дітям можливість не брати участь у всіх вправах, якщо складно.

Використовувати яскраві матеріали, малюнки, ігрові елементи.

Після тренінгу, за потреби, надати інформацію для батьків/опікунів про додаткову психологічну підтримку.

Також нами була розроблена пам’ятка – постер для дітей, зі зниження тривоги.

Також нами був наданий приклад програми з арт-терапії для соціально-педагогічної роботи з дітьми з ООП.

Програма 1: «Кольоровий настрій».

Вік: 6–10 років.

Мета: розвиток емоційної виразності, зниження тривожності, покращення концентрації.

Заняття 1: «Мій настрій у кольорах»

Матеріали: фломастери, акварель, папір.

Інструкція: Дитина вибирає кольори, що відображають її настрій сьогодні.

Малює абстрактне зображення або прості форми.

Обговорюємо разом: що в кольорах нагадує, які почуття відчуває.

Заняття 2: «Веселка емоцій»

Матеріали: фарби, пензлі, ватман.

Інструкція: Кожен колір – певна емоція (червоний = радість, синій = спокій, жовтий = допитливість).

Дитина малює «свою веселку», додаючи форми та елементи.

Коротке обговорення: «Що тобі допомагає відчути спокій?»

Програма 2: «Фігури та почуття»

Вік: 8–12 років.

Мета: розвиток уяви, формування навичок саморегуляції, покращення моторики.

Заняття 1: «Мій внутрішній світ»

Матеріали: глина або пластилін.

Інструкція: Ліпимо фігури, які відображають емоції (радість, страх, сум).

Дитина обирає кольори, які відповідають відчуттям.

Обговорення: як змінився настрій після роботи з фігурами.

Заняття 2: «Мій затишний куточок»

Матеріали: кольоровий папір, ножиці, клей.

Інструкція: Створюємо колаж «місце, де мені добре».

Дитина пояснює, що зробило би це місце безпечним.

Рефлексія: «Що допомагає мені відчувати спокій вдома?»

Програма 3: «Історії через малюнок»

Вік: 10–14 років.

Мета: розвиток самовираження, покращення вербальної комунікації, емоційної стабільності.

Заняття 1: «Моя героїчна історія»

Матеріали: олівці, фломастери, папір.

Інструкція: Дитина малює головного героя (може бути вигаданий).

Описує, що герой відчуває та як долає труднощі.

Обговорення: «Що ми можемо навчитися у героя?»

Заняття 2: «Мій день мрії»

Матеріали: фарби, пастель.

Інструкція: Малюємо день, коли все добре та безпечно.

Додаємо деталі, які дають відчуття радості та спокою.

Обговорення: які елементи можна використати в реальному житті для спокою.

Загальні рекомендації для арт-терапії дітей з ООП:

1. Проводити заняття в спокійній, безпечній атмосфері.

2. Використовувати адаптовані матеріали (легкі олівці, безпечна фарба).

3. Давати час на виконання вправ, без тиску на результат.

4. Позитивне підкріплення та підтримка, акцент на процес, а не на кінцевий продукт.

5. Обов’язково завершувати сесію рефлексією та коротким обговоренням емоцій.

Таким чином, вдосконалення соціально-педагогічної роботи у дитячому оздоровчому закладі передбачає комплексний підхід до організації діяльності, використання сучасних форм і методів роботи, врахування індивідуальних особливостей дітей та підвищення професійної компетентності педагогів. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку дітей, формуванню соціальних компетентностей та забезпеченню ефективного виховного процесу.

Висновки до розділу 2

Відповідно до отриманих результатів проведеного нами дослідження діяльності дитячих оздоровчих закладів, сучасного досвіду, програм та соціально-педагогічної роботи в дитячих оздоровчих таборах «Смарагдове місто», «Кременець», «Дніпро», грунтуючись на аналіз відкритих джерел даних таборів.

1. Так, всі три оздоровчі заклади розташовані у сприятливому природному середовищі та забезпечують оздоровлення та розвиток дітей. «Смарагдове місто» вирізняється соціально-реабілітаційним профілем та цілорічною роботою. «Кремениця» акцентує увагу на літньому активному відпочинку та творчих програмах. «Дніпро» орієнтований на комплексний розвиток із поєднанням спорту, творчості та виховної роботи. В усіх оздоровчих закладах поєднуються оздоровчі, виховні, соціально-педагогічні та творчі напрямки, але різняться пріоритети, методики та організація дозвілля.

Порівняльний аналіз показує, що хоча всі три заклади спрямовані на оздоровлення та розвиток дітей, їхня спеціалізація та підходи до виховної і соціально-педагогічної роботи відрізняються. «Смарагдове місто» - соціально-психологічна адаптація, «Кремениця» - літній активний відпочинок та творчість, «Дніпро» - комплексний розвиток із балансом всіх напрямків.

2. Соціально-педагогічна робота в оздоровчому закладі «Смарагдове місто» - це складний, багаторівневий та системний процес, який включає різноманітні форми (індивідуальні, групові, масові) та методи (ігрові, тренінгові, проєктно-діяльнісні, рефлексивні). Вони не лише забезпечують безпеку, відпочинок і розвиток дітей, але й формують умови для соціальної адаптації, психологічної підтримки та гармонійного розвитку їхніх особистісних якостей.

Педагогічна діяльність тут не обмежується розважальними елементами, вона має глибоку соціально-педагогічну основу та спрямована на те, щоб кожна дитина відчула себе «в колі підтримки», отримала соціальні навички, здатність до співпраці і впевненість у власних силах - ключові фактори успішної інтеграції в суспільство.

Соціально-педагогічна робота в дитячому оздоровчому закладі «Кременець» є комплексною системою заходів, спрямованих на розвиток соціальних, творчих, моральних і фізичних якостей дітей. Вона включає різноманітні форми: індивідуальні, групові та масові, а також широкий спектр

методів: педагогічних, соціально-педагогічних та психологічних. Раціональна організація цієї роботи сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, яка здатна ефективно адаптуватися у колективі, відповідати за свої дії та брати активну участь у суспільному житті.

Соціально-педагогічна робота в дитячому оздоровчому закладі «Дніпро» є системною і комплексною. Вона включає різні форми роботи – індивідуальні, групові та масові, та широкий спектр методів – педагогічних, соціально-педагогічних і психологічних. Раціональна організація та продумане поєднання відпочинку, навчання та творчості сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно взаємодіяти в колективі, брати відповідальність за свої дії та реалізовувати власний потенціал.

3. Вдосконалення соціально-педагогічної роботи у дитячому оздоровчому закладі передбачає комплексний підхід до організації діяльності, використання сучасних форм і методів роботи, врахування індивідуальних особливостей дітей та підвищення професійної компетентності педагогів. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку дітей, формуванню соціальних компетентностей та забезпеченню ефективного виховного процесу.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів теоретичного обгрунтування та аналіз досліджень соціально-педагогічної роботи з дітьми в дитячих оздоровчих закладах дозволяє виділити низку важливих висновків:

1. Встановлено, що соціально-педагогічна робота в дитячих оздоровчих закладах є важливим напрямом виховної та соціалізуючої діяльності, спрямованої на забезпечення гармонійного розвитку дитини, формування її соціальних компетентностей та створення сприятливих умов для відпочинку і оздоровлення. Такі заклади виступають особливим соціально-педагогічним середовищем, у межах якого поєднуються рекреаційна, виховна та соціалізаційна функції. Ефективна організація соціально-педагогічної роботи сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню моральних цінностей та набуттю позитивного соціального досвіду дітьми.

2. З’ясовано, що соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих закладах реалізується через низку основних напрямів, серед яких виховна, дозвіллєва, оздоровчо-профілактична та соціалізаційна діяльність. Вона виконує важливі функції, зокрема виховну, соціалізуючу, організаційну, діагностичну та профілактичну. Реалізація цих функцій сприяє створенню сприятливого виховного середовища, розвитку соціальної активності дітей та формуванню позитивних моделей поведінки у колективі.

3. Визначено, що поведінка дітей у тимчасовому колективі характеризується низкою психолого-педагогічних особливостей, зумовлених процесом адаптації до нового соціального середовища, формуванням міжособистісних відносин та прагненням до самоствердження у групі. Очікування дітей від перебування у дитячому оздоровчому закладі здебільшого пов’язані з новими знайомствами, активною діяльністю та позитивними емоційними враженнями. Успішна адаптація до тимчасового колективу значною мірою залежить від створення сприятливого

психологічного клімату, організації спільної діяльності та педагогічної підтримки з боку вихователів і соціальних педагогів.

4. Результати дослідження діяльності дитячих оздоровчих закладів «Смарагдове місто», «Кременець» та «Дніпро», яке здійснювалося на основі аналізу відкритих джерел та програм організацій відпочинку дітей продемонстрували: всі три оздоровчі заклади розташовані у сприятливому природному середовищі та забезпечують оздоровлення та розвиток дітей. «Смарагдове місто» вирізняється соціально-реабілітаційним профілем та цілорічною роботою. «Кремениця» акцентує увагу на літньому активному відпочинку та творчих програмах. «Дніпро» орієнтований на комплексний розвиток із поєднанням спорту, творчості та виховної роботи. В усіх закладах поєднуються оздоровчі, виховні, соціально-педагогічні та творчі напрямки, але різняться пріоритети, методики та організація дозвілля.

Порівняльний аналіз показує, що хоча всі три заклади спрямовані на оздоровлення та розвиток дітей, їхня спеціалізація та підходи до виховної і соціально-педагогічної роботи відрізняються. «Смарагдове місто» - соціально-психологічна адаптація, «Кремениця» - літній активний відпочинок та творчість, «Дніпро» - комплексний розвиток із балансом всіх напрямків.

Соціально-педагогічна робота в оздоровчому закладі «Смарагдове місто» - це складний, багаторівневий та системний процес, який включає різноманітні форми (індивідуальні, групові, масові) та методи (ігрові, тренінгові, проєктно-діяльнісні, рефлексивні). Вони не лише забезпечують безпеку, відпочинок і розвиток дітей, але й формують умови для соціальної адаптації, психологічної підтримки та гармонійного розвитку їхніх особистісних якостей.

Педагогічна діяльність тут не обмежується розважальними елементами, вона має глибоку соціально-педагогічну основу та спрямована на те, щоб кожна дитина відчула себе «в колі підтримки», отримала соціальні навички, здатність до співпраці і впевненість у власних силах - ключові фактори успішної інтеграції в суспільство.

Соціально-педагогічна робота в дитячому оздоровчому закладі «Кременець» є комплексною системою заходів, спрямованих на розвиток соціальних, творчих, моральних і фізичних якостей дітей. Вона включає різноманітні форми: індивідуальні, групові та масові, а також широкий спектр методів: педагогічних, соціально-педагогічних та психологічних. Раціональна організація цієї роботи сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, яка здатна ефективно адаптуватися у колективі, відповідати за свої дії та брати активну участь у суспільному житті.

Соціально-педагогічна робота в дитячому оздоровчому закладі «Дніпро» є системною і комплексною. Вона включає різні форми роботи – індивідуальні, групові та масові, та широкий спектр методів – педагогічних, соціально-педагогічних і психологічних. Раціональна організація та продумане поєднання відпочинку, навчання та творчості сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно взаємодіяти в колективі, брати відповідальність за свої дії та реалізовувати власний потенціал.

5. Вдосконалення соціально-педагогічної роботи у дитячому оздоровчому закладі передбачає комплексний підхід до організації діяльності, використання сучасних форм і методів роботи, врахування індивідуальних особливостей дітей та підвищення професійної компетентності педагогів. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку дітей, формуванню соціальних компетентностей та забезпеченню ефективного виховного процесу.

Проведене дослідження, звісно не вичерпує всіх питань соціально-педагогічної роботи з дітьми в дитячих оздоровчих закладах, та відкриває перспективу для подальшого їх вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва О. В. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю: сучасні технології : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 312 с.

2. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: сучасні підходи : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2018. 280 с.

3. Бондар В. І. Педагогіка дитячого відпочинку та оздоровлення : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2020. 256 с.

4. Будник О. Б. Педагогічна підтримка дітей у складних життєвих обставинах : монографія. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2021. 310 с.

5. Веретенко Т. Г. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 304 с.

6. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. Львів : Світ, 2018. 420 с.

7. Волкова Н. П. Педагогіка : підручник. Київ : Академвидав, 2020. 616 с.

8. Галагузова М. А. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Академія, 2019. 384 с.

9. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ : Либідь, 2018. 248 с.

10. Жданович Ю. М. Зміст і форми соціально-педагогічної підтримки дітей у пришкільних таборах. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. 2018. С. 107–112.

11. Захарова Н. М. Соціально-педагогічна робота в закладі дошкільної освіти: інклюзивний аспект : навч. посіб. Мелітополь, 2018. 176 с.

12. Звєрєва І. Д. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 272 с.

13. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 488 с.

14. Караман О. Л. Соціально-педагогічна діяльність у сучасному освітньому просторі : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2018. 312 с.

15. Кияниця З. П. Соціальна робота з різними групами клієнтів : навч. посіб. Київ : Каравела, 2019. 352 с.

16. Коваленко Є. І. Педагогіка дозвілля дітей та молоді : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2021. 268 с.

17. Коляда Н. М. Соціально-педагогічна діяльність у сфері дитячого відпочинку. *Соціальна робота та освіта*. 2021. № 2. С. 45–53.

18. Кравченко О. О. Підготовка соціальних працівників до волонтерської діяльності. *Social Work and Education*. 2024.

19. Литовченко О. В. Соціально-педагогічна діяльність в Україні: сучасні тенденції. *Scientific Journal of Polonia University*. 2024. С. 177–182.

20. Лях Т. Л. Соціально-педагогічна діяльність з дітьми та молоддю : навч. посіб. Київ : Каравела, 2019. 296 с.

21. Міщенко М. М. Психологія дитячого колективу : навч. посіб. Київ : Академія, 2020. 220 с.

22. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 688 с.

23. Олексюк Н. С. Зміст соціально-педагогічної роботи у центрах соціально-психологічної реабілітації. *Social Work and Education*. 2020.

24. Оржеховська В. М. Виховні системи сучасної школи : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 328 с.

25. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : Кондор, 2020. 560 с.

26. Пометун О. І. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2018. 192 с.

27. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2019. 504 с.

28. Сисоєва С. О. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 384 с.

29. Слюсаренко Н. В. Організація виховної роботи у дитячих таборах : навч. посіб. Херсон : Олді-Плюс, 2021. 240 с.

30. Сухомлинська О. В. Історія української педагогіки : підручник. Київ : Либідь, 2018. 528 с.

31. Тесленко В. В. Соціально-педагогічна робота з дітьми у закладах відпочинку : навч. посіб. Харків : Основа, 2020. 256 с.

32. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.

33. Спіріна Т., Дорошок Д. Соціально–педагогічна підтримка підлітків із числа ВПО в умовах літнього оздоровлення. Соціальна робота: реалії та перспективи : зб. наук. пр. Всеукр. наук.–практ. конф., присвяч. 110–річчю Полт. нац. пед. ун–та імені В. Г. Короленка (9–10 трав. 2024 р., м. Полтава) / за заг. ред. Н. О. Сайко, В. І. Березан. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. С. 209–210.

34. Мартинюк Я. В. Іноваційні технології організації волонтерської діяльності. Інноваційні практики наукової освіти: Матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 8-11 груд. 2021 р. Київ, 2021. С. 570.

35. Coalter F. Sport and Social Inclusion: Evidence-Based Policy and Practice. London : Routledge, 2019. 226 p.

36. Henderson K., Bialeschki M. Youth Development through Recreation. State College : Venture Publishing, 2018. 240 p.

37. Larson R., Brown J. Positive Youth Development: Theory, Research and Applications. Oxford : Oxford University Press, 2020. 320 p.

38. Roberts K. Youth and Leisure. London : Routledge, 2019. 248 p.

39. Smith M. K., Doyle M. Social Pedagogy and Working with Children and Young People. London : Palgrave Macmillan, 2021. 270 p.

40. Waller T., Hoskins B. Children, Education and Social Development. London : Bloomsbury Academic, 2022. 300 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

